

PETERSEN®

14 | MAJ 2005

ET MAGASIN OM TEGL OG ANSVARLIG ARKITEKTUR

Det herlige bøv!

AF ANNETTE PETERSEN
ARKITEKT MAA

Du siger til murstenen: Hvad vil du, mursten? Murstenen svarer dig: Jeg ku' godt tænke mig en bue. Prøv at sige til murstenen, at buer af mursten er dyre og billigere i beton. Hvad svarer så murstenen: Jeg ku' godt tænke mig en bue!

Louis Kahns bevingede fabel sætter ord på det, mange formemmer ved forskellen på mursten og andre industrielle byggematerialer. Murstenen har en sjæl. Også arkitekterne Fritz Höger og Fritz Schumacher vidste det: Ikke hvad som helst lader sig udføre i mursten. Dertil har murstenen for stærk en vilje! Men om end hver mursten har helt sin egen personlighed, så finder den dog på forbilledlig vis sammen med de andre i murværkets smukke fællesskab!

Og se så lige igen på det prægtige murværk til venstre her på siden. Det vidner i grunden mere end mange ord om alt det skønne, man kan skabe med mursten, om stenen som pryd og smykke og om dens "boende ornamentale vilje", som arkitekten Thomas Bo Jensen så poetisk beskrev den i sin afhandling på Arkitektskolens Forlag i 2002. Et sådant murværk taler til os om omsorg og omhu, eftertanke og empati, ja, man tør næsten nævne sige det, men da vist også om kærlighed!

Man kan sige meget om danske arkitekter - og det gør man, læs bare inde i PETERSEN - men et står urokkeligt: De er lidenskabeligt engagerede i deres fag og i det skrækindjagende ansvar, det er at formgive skønheden. Var det ikke tilfældet, ville der jo heller ikke være så megen palaver. At enigheden så hører op, når skønheden skal have et navn - det er en anden sag.

Vi glædes derfor over, at arkitekterne igen på et sublimt niveau arbejder med murstenens potentiale. De favner den brændte tegl med øret til dens rustikke stemme og lytter til hver en stavelse. Efter årtier i ørkenen i formægtelse af murstenens rolleskift fra bærende konstruktion til det pureste design er tegnestuernes forskertrang på historiske højder: Hvilke herlige oplevelser har vi endnu i vente? Hvad vil denne form af glødende ler af sit gode hjerte give os?

Glem alt om lastvognstog med millioner af humørforladte mursten til endeløse løberforbandt, dengang vi, lettere fraværende, simpelt murede op og ned, hen og ud - døve for stenens tale.

Slut! Nu vender vi et blad i salmebogen.

Vi er gået i laboratoriets lønkammer for at føre den hviskende dialog med fremtidens mursten. Visionære arkitekters mod på at fortælle næste bind af murværkets eventyr kræver igen alt, vi kan opbyde af proces og viden, kompetence og idérigdom: Nye formater, flere farver, variation i struktur.

Sikke dog et bøv!

Men hvilket herligt bøv!!

PÅ VAPORETTORUTEN	8
MURENS KRØNIKE	10
SØNDERBORG: TIL ANGREB	6
DUNDERTALE FRA ELBEN	16

Oktan arkitektur

Statoil, norsk olie i Danmark skabte servicestation, afstemt til omgivelserne

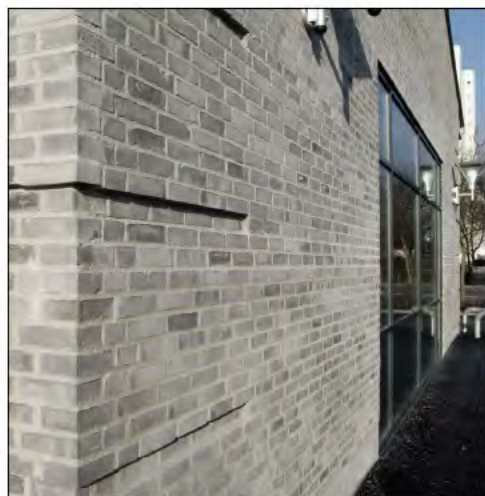
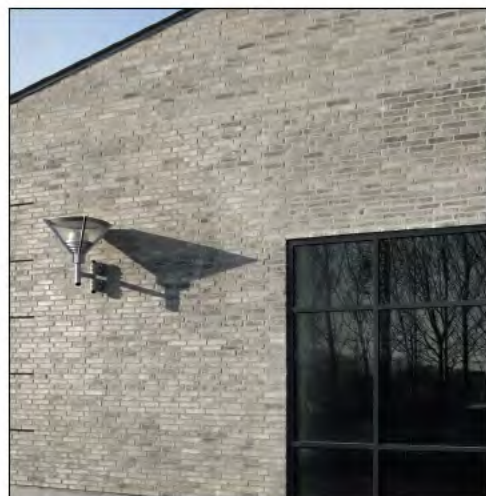
Det er nok sjældent efter tankstationens arkitektoniske skønhed, kunderne vælger benzinmærke. Når et olieselskab alligevel vælger at bygge med sans for skønhed og dansk byggetradition, imponeres man så meget mere.

Det er sket på Statoil servicestationen på Klampenborgvej i Lyngby, hvor Nyborg-tegnestuen Uffe Harrebek har stået for arkitekturen. Et butiks- og caféområde samt værksted og vaskehal er projekteret med facader af blådæmpede klinker D51 med en mørkegrå trykfuge i et randomiseret løberforbandt og hjørnepartier med reliefmurværk.

Bygningskonstruktør Steen Andersen, Uffe Harrebeks Tegnestue forklarer den praktiske dimension: - Statoil ønskede sig robuste, klimabestandige facader, der ikke inviterer til graffiti, og som på alle måder er nemme at vedligeholde.

Men dertil kom en æstetisk betragtning og et ønske om høj arkitektonisk kvalitet på grund af stationens nærhed til boliger og butikscener. Her sker en renovering med vandskurede facader, og i den dialog vil Petersen-klinken indgå perfekt.

Uffe Harrebeks Tegnestue har projekteret 390+ m² hovedbygning, 220 m² vaskehal og 690 m² forplads, delvis overdækket til sommerens udeservering.

Bladet fra munden:

At åbne sig mod verden uden at miste sin identitet, det er udfordringen.

At dyrke den nordiske knaphed blandt velfærdens junkies, det er opgaven

Gør det enkelt, gør det rent, gør det klart. Men frem for alt gør det nu!

Anna Maria Indrio og Lone Wiggers, arkitekter og partnere i Arkitektfirmaet C.F. Møller kalder til samling om kulturens arvesølv, inden det ender i smeltdiglen. For derhen er det godt på vej.

Det mener de to arkitekter, som lige nu udsteder umisforståelige advarsler om en krank fremtid for dansk arkitektur og design, mens en tsunami af globale kulturtilbud går os til halsen. Nu skal der strøm på vækkeuret.

- B&O, Danfoss og Grundfos har gjort det, nu er det tid for nationen: Kend dig selv, og definér dine kerneværdier. De skal sikre din overlevelse. Dansk formgivning skal brandes. Derfor skal vi sammen værne og udvikle den danske kulturarv, for den er noget særligt.

Anna Maria Indrio, mastermind bag landemærker som IBM's kontorhus på Lyngbyvej og udvidelsen af Statens Museum for Kunst, taler sig hurtigt varm om

en hjertesag: - Medietiden kalder på store billeder og stærke udsagn, javel. Netop derfor kan vi kun trænge igennem, hvis den nordiske formgivnings tradition synliggøres og markedsføres på en national skala. De enkelte arkitekter og designere kan ikke alene løfte opgaven.

Protektionister eller globalister?

Lone Wiggers: - Det er ikke de reelle alternativer. En fredning af dansk formgivningskultur er ikke målet. Vi skal frit og åbent fortsætte med at importere tænkning og inspiration fra det internationale samfund. Men importen kan ikke bare – sådan plonk – sættes ned i dansk jord og bruges rå og ufiltreret som en dåse sardiner i olie. Inspirationen skal bearbejdes og tilpasses et dansk formgivnings univers. Et historisk eksempel er Århus Universitet. Indflydelsen fra en europæisk funktionalisme er uomtvistelig, men resultatet er fint tunet efter de lokale forhold: Gule mursten og en tagrejsning, tilpasset nationens vejr.

Dansk på danish!

Samtidig satte projektet ny produktudvikling i gang, som nu – 70 år senere – brødføder en stor industri for vinduer i rammer af stål og aluminium, påpeger Wiggers.

Koncensuskultur

Fremeragende og betegnende for det danske brand er netop ”snusfornuften” og den særligt pragmatiske tilgang til opgaven. Koncensus kulturen har været markant – og med store resultater, som vi ofte bryster os af. Problemet er, at der ikke råbes højt, når enighed hersker. Og i takt med, at der skrues op for støjen på den globale markedsplads, truer druknede den det sagte formsprog, der sprødt og nøgternt regelmæssigt kårer den simpleste løsning som den rigtige.

- Styrke til at blive hørt opnår vi kun, hvis vi sammen synliggør og præciserer de dyder, vi behersker. Sammen skal vi stille den splittede verdens akutte hunger efter en humanistisk formgivning af huse, byer og redskaber, der altid tænker mennesket først, og

som kan medvirke til at skabe en læsbar tryghed og forståelse, argumenterer Anna Maria Indrio. Tænk på de enorme nye markeder med Kina som det vigtigste.

- Verden mangler i den grad stilhed og ro til eftertanke. Netop det er værdier i dansk formgivning med rene linjer, integration af en social og etisk dimension, enkelheden, den demokratiske tanke, og design i flere lag. Vi kan det, men hvor længe, spørger Lone Wiggers.

Anna Maria Indrio erkender, at der næppe findes en simpel opskrift, der kan bringe brødet i ovnen. Men udvalget af råvarer i form af unge talenter blandt designere og arkitekter, er hun ikke i tvivl om.

Indlevelsen

- Min bekymring kan gå på den sociale empati, evnen til indlevelse, en anden kerneværdi i dansk, humanistisk arkitektur. Erstatte den af velfærdssamfundets grænseløse arrogance – og derhen peger det lige nu – så trækker skyerne sammen, advarer Indrio: - De calvinistiske kvaliteter, der skaber den knappe nøjsom-

EKSEMPELTS MAGT OG TANKEGODS PÅ VEJEN TILBAGE: AARHUS UNIVERSITET AF KAY FISKE, POUL STEGMANN OG C.F. MØLLER, DANSK FUNKTIONALISME MED EUROPÆISKE ANER.

hed med et medmenneskeligt afsæt, er truet af udsigterne til velfærd og bare mere velfærd. Som velfærdsjunkie er egoismen og selvtilstrækkeligheden ødelæggende. Mere kræver mere, og vi evner tilsyneladende ikke at sætte grænser for velstand og vækst.

Et udslag af den udvikling er den arkitektur, der påberåber sig miljøbevidsthed, men som under den overskrift bygger teknisk kompliceret med energi – og miljøbelastende materialer og metoder.

- Bare fordi man kan gøre det, er det ikke sikkert man skal gøre det. Må vi bede om en ubetinget etik, når beslutningerne træffes. Afgørelser efter grundige etiske overvejelser, bliver sjældent helt forkerte, mener Anna Maria Indrio.

Med alle dens betydelige kvaliteter, hvor blev den så af, den nordiske nøgternhed?

Lone Wiggers og Anna Maria Indrio: - Dens enkle formsprog er så vibrerende, følsomt og ekspressivt, at det undviger enhver syntaks og grammatik. Den danske

minimalisme i den humanistiske udgave – talt af en Jacobsen, en Baumann eller en Fiske – kan ikke bare kopieres, næppe læres. Man kan det – eller man kan det ikke. Resultaterne af mislykkede akkorder i forsøget på at ramme tonen er desværre mange. Enten falder arkitekturen hen i en ørkesløs goldhed – som de mest uheldige glashuse – eller den underordner sig en eksplosiv, international ny postmodernisme. Fraværet af klog tale camoufleres af høje skrig i håbet om, at dramatisk overflod afleder opmærksomheden.

Det er vejen tilbage herfra, vi nu skal følge. Og som lokomotiv ser Lone Wiggers og Anna Maria Indrio gerne et regeringsinitiativ med kulturministeren som lokofører: - Byggeøkonomien er en af verdens største med en omsætning på 300 mia. Eksport af såvel kultur – som industriprodukter er kendt stof for Danmark. Lad os nu komme i gang med en arkitektur, der kan tale dansk på Danish!

KØGE ÅHAVN MED KØBSTADENS LAY-OUT, JUSTERET EFTER LANDSKABELIG HERLIGHEDSVÆRDI. SYDLANDSKE RÆKKEHUS TANKER ER BEARBEJDET MED NORDISK FORMDISCIPLIN. PETERSEN TEGL D48.

AKTUELT PROJEKT: NORDLYSET, BOLIGER I KØBENHAVNS HAVN AF ARKITEKTFIRMAET C.F. MØLLER. EN TRANSPARENT ARKITEKTUR TILPASSER SIG DET PRÆGTIGE LYS VED VANDET.

EN DANSK BYARKITEKTUR ANNO 2005. VÆGTIG OG SOLID, MEN MED INDSLAG AF DEN MODERNE BYGGEINDUSTRIIS FORMÅEN: ØSTERBROGADE 105 AF C.F. MØLLER. PETERSEN TEGL D49.

Faianza DK

Sjælsø Gruppen er den visionære bygherre bag byudviklingen af Royal Copenhagens nu rømmede fabriksanlæg på Frederiksberg. Området bliver frem over adresse for såvel virksomhedsdomiciler som undervisning og boliger. Flere arkitekter medvirker, blandt andet Arkitema, der har projekteret 73 boliger med navnet Fajancehaven. Arkitekt MAA Dorte Kais projekterer med præcise partier af glas i murede facader: - Vi gør murværket let og sprødt med den nye, lyse D71 klinke, forklarer Dorte Kais.

Storesøster

Det første boligafsnit i Vordingborgs nye udviklingsområde ved havnen, De Syv Søstre, står færdigt. Margrethehus tilbyder 14 boliger i størrelser fra 90 -130 m². En tvilling, Ingridhus er under opførelse med indflytning i sommeren 2006. Boligene er placeret, så man fra dem alle har emnente kig til vandet, og materialevalget er overalt udført med stor fornemmelse for det poetiske, det rustikke og det maritime lys.

De Syv Søstre er en familie af faciliteter, der vil give Vordingborg en helt ny bydel. Projektet indeholder erhvervsområde, hotel, kulturhus, golfbane, boliger, butikker samt en ny lystbådehavn. For planlægning og arkitektur står Mangor & Nagel A/SD i samarbejde med landskabsarkitekterne Philip Rasmussen By og Landskab ApS og Landskab og Rum ApS samt projektudvikleren Ceraco A/S.

Mangor & Nagels arkitekt MAA Jacques Duelund Mortensen har skabt de to første bolig-huse med inspiration fra havnens hvide sejl, men også den robuste beliggenhed med havet som nærmeste nabo. Teglfacaderne er udført med Petersen Tegl D32.

Efter Ingridhus betænkes også andre i den kongelige familie med projekterne Henrikhus og Alxandrinehus.

NADVEREN FREDAG OG SAMVÆR MED RØDVIN, BRØD OG DIALOG. OMKRING PARTNERNE ANDERS TYRRESTRUP (BAGEST), ANDERS STRANGE (TV) OG TORBEN SKOVBJERG LARSEN (ALLE I SORT OG I MIDTEN) SES FRA VENSTRE BO HAUGLAND ANDERSEN, KASPER MØLLER, UFFE BAY-SMIDT, TINE OVERGAARD, THOMAS LEE, LINE RYMING KRISTOFFERSEN, MIKKEL SEIER CHRISTOFFERSEN, JACOB NIELSEN, KRISTIAN NORDHEIM OG KRISTJAN EGGERTSSON .

Nadveren fredag

Det er ikke sådan, at de nogen sinde er langt fra hinanden, de 13 medarbejdere på 110 m² på lofttegnestuen i Århus. Smalle lår giver points. Men fredag eftermiddag kl. 14 stilles CAD-programmerne på stand-by, rødvinen lukkes op, og brødet brydes.

Det er tid til at tale. Tid til at lytte. Det er her, tankerne fødes. Som til alle tider samler mesteren disciplene omkring sig, bare med den forskel, at yogien her ikke er en, men tre. Dimittenderne fra Århus Arkitektskole 1998, Anders Tyrrestrup, Anders Strange og Torben Skovbjerg Larsen etablerede den unge tegnestue AART i 2000. Med den trio ved styrepulten har der været jefuel i tanken lige siden og med kurs mod betydelige sager, vel at mærke. Markante holdepladser på den centrifugale stigningskurve nævnes i flæng: Hospitaller, daginstitutioner, kollegier, domiciler, kulturhuse - og et FDF Friluftscenter i Ry. Netop det førte i 2004 til en foreløbig kulmination på lynkarrieren med en nominering til den estimerede Mies van der Rohe Pris 2005.

I en tid, hvor små tegnestuer i konkurrencen med de store i faget vander sig over en "prop i arkitekturen", må man spørge til AART-recepten? Anders, Anders og

Torben (Rasmus er ikke med mere) anerkender, at tjenesteydelsesdirektivet kan være en stopklods og, at der spørges efter både bankforbindelse og referencer, men: - Ellers er adgangsbilletten ambition og evner. Påstår man noget andet, er det klynk, lyder det fra den ene Anders (Tyrrestrup).

- Det betyder ikke, at alt er såre godt, advarer Torben Skovbjerg Larsen, for vi tilslutter os den kritik, der ønsker sig de åbne konkurrencer tilbage. At fjerne dem var en åbenlys trussel mod de mindre og især de unge virksomheder i arkitektbranchen. Dermed fjernede man en katalpult ud af anonymiteten, der kunne kick-starte en løbebane.

Men hos AART har den udvikling nu ikke ændret de grønne marker til ørkensand. I samtale med de unge begynder en forståelse at gry: Himmelstræbende mål, virkeliggjort med ydmyghed, ærlighed og indlevelse. Det er derhen, vejen peger. Vi citerer fra livets landkort på Nørre Allé, AART 's trosbekendelse:

Med analytisk tænkning og kunstnerisk formgivning vil vi forene hensigtsmæssighed og skønhed til en afklaret virkelighed... vi vil være med til at tegne det nye år-

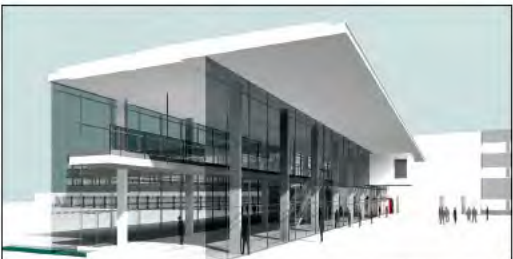
tusinde... og vi søger at skabe arkitektur, der spejler tradition og viden, men også nytænkning og visioner.

Filosofi og religion eller byggekunst og håndværk? - Sådan tænker vi ikke på det. Vores mål er at forene det praktisk anvendelige og funktionelt vellykkede med en poetisk dimension, en personlig fortolkning, om du vil. Man kan kalde os pragmapoeter...

Æstetisk dimension

Pragmapoesi – Den kan vist ikke slås op i Gyldendals røde, men fusionsbegrebet er rammende, fordi det afdækker en kerne i tankegodset: Kunstneren fortolker sin egen virkelighed, men arkitekten skal forløse bygherrens. Og til den proces hører indfrieede funktionskrav, javist, men dertil en æstetisk dimension, der mere end noget andet handler om oplevelse, kommunikation, formidling. Som profetens lignelser eller et godt eventyr giver budskabet kulør, arbejder AART med et lag af poesi, drevet af en viljestærk og vedholdende indlevelse.

Eksempel: Når Hjørring Sygehus i 2007 står færdigt med en udvidelse på 14500 m², leverer AART -projektet (naturligvis) "maskinen" med sengestuer og hospitalstek-

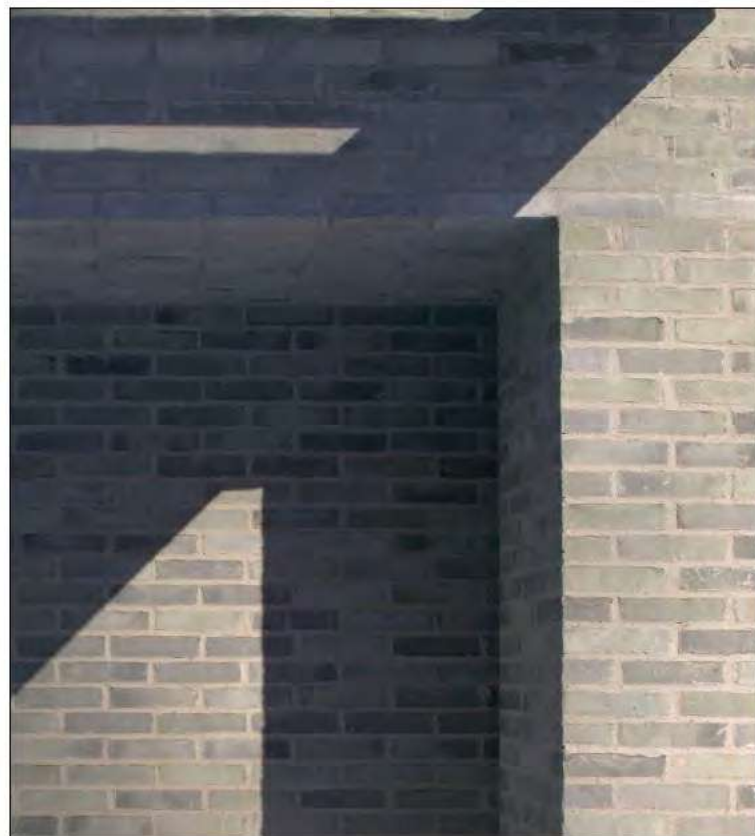

SYGEHUS VENDSYSSEL SÆTTER NYE STANDARDER FOR ÅBENHED I SYGEHUSBYGGERIET MED ET FINT OPLEVELSESOMRÅDE TIL ANKOMST OG FORBINDELSE MELLEM AFDELINGERNE. ARKITEKTUREN KAN OPTAGE TIDENS FORANDERLIGHED OG ER FORBEREDT PÅ ANDRE ANVENDELSER. FACADERNE ER AF GLAS, STÅL OG MURVÆRK MED PETERSEN D48.

FREMTIDENS KOLLEGIUM BLIVER TIL NUTIDENS, NÅR PROJEKTET REALISERES I ØRESTADEN PÅ AMAGER. A.A.R.T HAR IKKE BARE SKABT ET DESIGN, MEN IMØDEKOMMET FUNDAMENTALE SOCIALE BEHOV MED SUBLIME OVERGANGE MELLEM UDE OG INDE I FINE PROPORTIONER.

A.A.R.T PARTNERNES FØRSTE OPGAVE SAMMEN KOM, DA DE VANDT KONKURRENCEN OM 'FREMTIDENS DAGINSTITUTION' TIL VEJEN KOMMUNE 1998. MEN INDTIL 2000 FORTSATTE DE SIDELØBENDE SOM KOLLEGER MED ANSÆTTELSE HOS SCHMIDT, HAMMER & LASSEN A/S.

MATERIALERNE TIL FDF FRITIDSCENTER SLETTEN ER VALGT I RESPEKT FOR DET FREMRAGENDE LANDSKAB PÅ STEDET. HØJ KVALITET AF BÆRENDE TRÆKONSTRUKTIONER OG MURSTEN. PETERSEN TEGL D51 FUNGERER EMINENT I DIALOGEN. FÆRDIGT HUS 2003

Fredag eftermiddag er katarsis tid hos AART Den fælles dialog sender nye ideer i luften - andre skydes ned. Portræt af arkitekterne som unge

nik, men i tilgift har tegnestuen skabt en lys, åndfuld ankomst - og vandrehal med favnende åbenhed og varme. Tillægsgevinsten fremstår i en generelt nænsom, ikke-sygehusagtig bearbejdning med trægulve, natursten og glas.

- En bestemt gedignitet, erklærer pragmapoeten Torben Skovbjerg Larsen med endnu et ord fra egen sløjdebænk.

Også her kan man finde himmelstræbet, pakket ind i ydmyghed: Der er lighedstegn mellem det gedigne og det ærlige, egenskaber på knaphedslisten i disse tider. De findes i AART projekterne, fordi disse arkitekters dogme ikke handler om ego statements eller solitære monumenter: Den praktiske værdi afgør gyldigheden af en erkendelse.

Og fordi AART som andre børn elsker at skille ting ad med en dyb interesse for, hvordan, de er skruet sammen. Den nysgerrighed kombineret med en dyb undren og lyst til hver gang at projektere, som var det den første, sikrer et AART-brand med en dreven, rustik troskyldighed, der tragter efter modtagernes hjertekammer.

Egen stemme

- Egentlig er vi bare drevet af en ærlig kærlighed til vores nordiske afsæt med grundige studier af både Asplund, Aalto, Jacobsen og Utzon, forklarer Tyrrestrup Men vi ser os selv som fornyere, snarere end fortsættere af en kulturtradition, fordi vi midt i 90'ernes malstrøm af postmodernisme, destruktivisme og ekspressionisme fandt vores egen stemme at tale med.

Den stemme taler om grundighed og detaljeret bearbejdning, om sociale hensyn, om proportionering efter landskabet – og om byggeøkonomi. Også her adskiller AART sig: Totalentreprenørens bundlinje er ikke fremmed stof, og tegnestuen ved, at kreativ kvalitet ofte skal høstes med en sparekniv. Men man skal vide, hvor snittet volder mindst smerte.

Anders Strange: - Det handler om indsigt og om forståelse for håndværket.

Den har vi, mener han og kan ikke genkende den kritik, der fra tid til anden lyder af unge arkitekter uden håndværksbaggrund.

Konsekvensen er, at AART signaturen ofte er at finde på det praktisk og funktionelt vellykkede i forhold

til bygherren og de gældende præmisser, men også på det nye, friske og anderledes, resultatet af den jomfruelige tilgang. Der er ikke læst mange tidsskrifter, ikke kigget i andres kort. Den form for inspiration - og dermed faren for eklekticisme - erstattes med nysgerrigheden, den vedholdende indlevelse og den uophørlige søgen efter... nå, ja, gedignitet. Grunds substansen skal være i orden.

Først og sidst.

Alliancerne

Men – o.k. - ærlighed og gode hensigter alene er ikke altid nok. En døråbner til de vægtige opgaver er også at knytte de gode alliancer, tilføjer Anders Tyrrestrup. Eksemplerne er flere, men indlysende er de omfattende hospitalsprojekter, hvor venskaberne er knyttet med bl.a. Tegnestuen Nord – om Sygehus Vendsyssel og med AA Arkitekter og de norske kolleger Eliassen og Lambert/Nilssens Tegnestue om hospitalet til Østfold i Norge.

Endelig – ved nadveren fredag - så insisterer de på at have det sjovt på den tegnestue. Livet og arkitekt-

faget er ikke altid nemt - eller ligetil - men det skal leves forlæns og med kærlighed og engagement.

Efter den manual kan man komme langt.

Så selv om porteføljen har været fremme ved stresskæden i de senere år, er der alligevel blevet tid til det sjove, ferier, fester og familieførøgelser.

AART: - Grundighed forholder sig til humor som håndværket til arkitektens kunstneriske dimension. De er ikke modsætninger, men partnere.

*) AART udtales som "art" - på århusiansk.

FOTO HERUNDER: FDF FRITIDSCENTER SLETTEN VAR NOMINERET TIL MIES VAND DER ROHE AWARD SAMMEN MED NI ANDRE DANSKE PROJEKTER. I ALT KONKURREREDE 242 INDSTILLEDE PROJEKTER FRA 30 LANDE OM DEN PRESTIGEfyldte PRIS. I SKRIVENDE STUND ER UDFALDET UKENDT.

Open University

Høje lyse rum åbner for kig tværs gennem bygningen fra land mod vand og skaber et nyt univers for intern dialog, hedder det i arkitektvirksomheden 3xNielsens oplæg til Syddansk Universitet i Sønderborg. 32.000 m² danner ramme om universitet, Forskerpark Syd og Sønderjyllands Musikhus. Byggeriet sætter nye standarder for undervisnings- og forskermiljøer med værdier som dialog, åbenhed og videndeling i centrum. Arkitekt MAA Kim Herforth Nielsen fra 3xNielsen A/S har skabt det grundlæggende design, der er plandisponeret som fem smalle kuber med gavlene mod vandet. I skala og materialitet integrerer de sig fint i bymiljøet og viser samtidig en åben, fremtidsorienteret front mod Alsfjorden.

Rødderne

S&I Arkitekter står bag arkitekturen til boligene på Sologrunden i Sønderborg for bygherrene Boligforeningen af 6.12.1942 og Sønderborg Andelsboligforening. I samarbejde med de to boligselskaber har den lille tegnestue i Sønderborg skabt 147 eftertragtede boliger, grupperet på havnegrunden i varierende typologier som et lille selvstændigt bysamfund. For variation er yderligere anvendt vekslende tegludtryk med tilpassede fuger og mørtler.

- I denne sag har det været en fordel, at tegnestuen ud over den centrale styrings- og projekteringsfunktion i Odense har haft lokale rødder med en afdeling, der oven i købet har været nabo til byggeriet, siger arkitekt MAA Lise Tuxen, S&I Arkitekter i Sønderborg.

ARKITEKT MAA LISE TUXEN.

BORGMESTER A.P. HANSEN OG TEKNISK DIREKTØR STEEN B. LAURSEN (TH) VED MODELLEN AF SYDDANSK UNIVERSITET. I FORVEJEN TILBYDER UDDANNELSESBYEN SKOLER FOR SYGEPLEJE, OFFICERER I HÆREN, KUNSTNERE OG HÅNDVÆRKERE.

Den arv, vi har fået fra fortiden, skal forvaltes godt i nutiden med henblik på at sikre fremtiden.

Den simple filosofi bør skrives med store typer på forsiden af manuskriptet til en succeshistorie om Sønderborg. Forfatteren hedder A.P. Hansen, Venstre-borgmester i en driftig syddansk kommune med kurs mod at blive endnu driftigere: I 2007 vil kommunalreformens Sønderborg være hjemstavn for 76.000 sjæle, inklusive Augustenborg, Broager, Gråsten, Nordborg, Sundeved og Sydals. De udsigter kunne måske godt blegne ansigtskuløren lidt, selv hos den mest optimistiske: Mens Sønderborg i dag ligger i superligaen på det kommunale vækstkort, rykker storkommunen med landkommunernes ringere potentiale ned i serie 3.

- Men ikke længe, lover A.P. Hansen, 74, der efter to perioder med kæden om halsen, er mere kampklar end nogensinde: Ingen skal stille Sønderborg andet i udsigt end en lys og lykkelig fremtid.

Det var ellers ikke lige, hvad kommuneledelsen vågnede op til en dag i 2003. En arbejdsgruppe under Finansministeriet havde regnet sig frem til, at Danmarksudviklingen i 2040 ville affolke Sønderjyllands amt og reducere befolkningen med 16,2 pct.

- Aldrig, sagde borgmesteren. Nu – to år efter - er der buldrende blus på kedlerne og speedometer-nålen går med uret: Uddannelsesbyen Sønderborg forstærker mange generationers skoletradition, når Syddansk Universitet Alsion i 2006 åbner i helt nye omgivelser og et blændende bygningsdesign af Århus-arkitekterne 3xNielsen. Her er både indbygget metropolis og respekt for Als og Jyllands kyster. At lokalpolitik også er at kunne se en god forretning, når den byder sig, viste Sønderborgs ledelse, da visioner kombineret med forhandlingstalant ikke bare sikrede det nye universitet, men også en forskerpark, en koncertsal og et ny terminal til Københavner-ekspressen. Og det endda indenfor de samme mure. Den samlede pris for det mægtige projekt ved fjorden er på den anden side af en halv milliard. Sønderborg kommunes samlede andel heraf er imidlertid beskedne kr. 108 mio med Sønderjyllands amt, staten, Realdania Fonden samt andre private fonde som de øvrige investorer.

Det er en billetpris på kr. 1300,- for hver borger i den nye storkommune. Men så får man også fantastiske vækstrammer, der vil skabe udvikling, arbejdspladser og opmærksomhed over hele landet mange generationer frem i tiden.

- Det er da en god handel, skulle jeg mene, siger A.P. Hansen, som også kan melde, at sønderborgenserne er "rævestolte" af deres nye universitet. Tilføjeisen lyder, at et tilsvarende kontingent fra danskerne i de øvrige kommuner kunne være en vej til den globale elite af danske uddannelses- og forskningsfaciliteter, som regeringen ønsker sig...

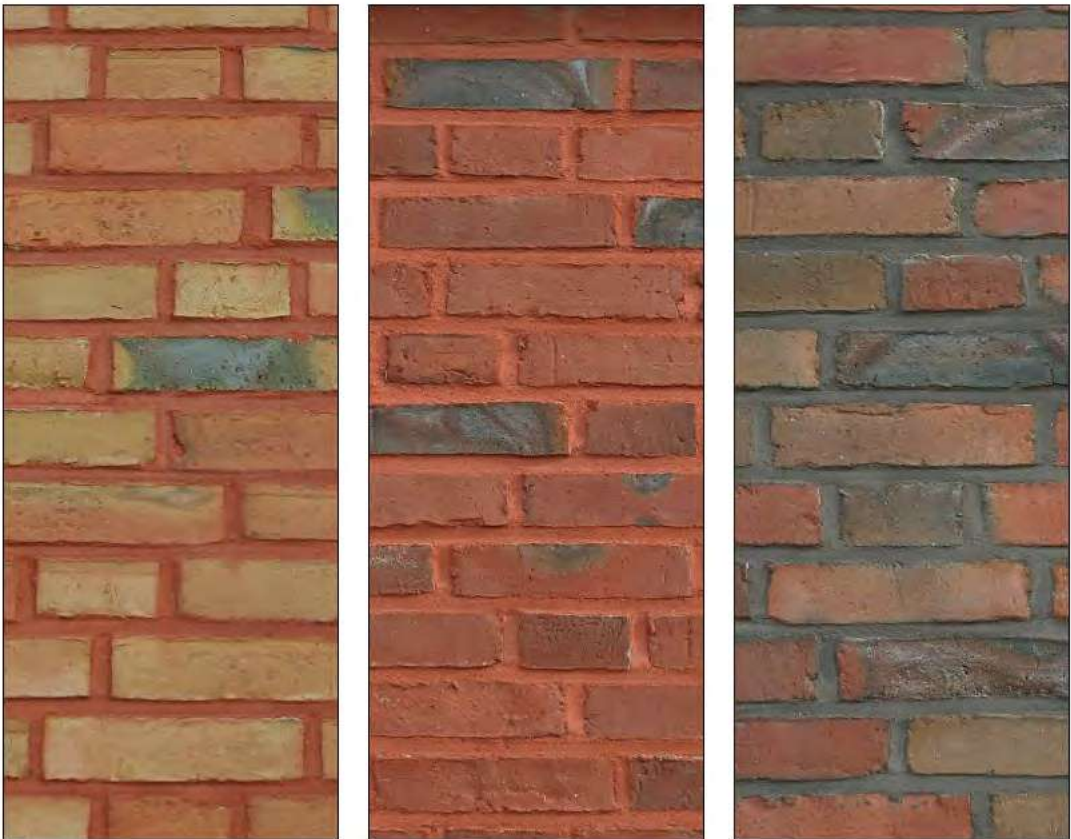
Erhvervslivet

I Sønderborg er uddannelses- og forsknings strategien en hjørnesten, også på grund af de betydelige virksomheder, der har adresse netop her med Danfoss som det helt afgørende lokomotiv: – For en anden afgørende faktor for en lovende fremtid er netop tilstedeværelsen af et varieret erhvervsliv med mange solide mærkevarer virksomheder.

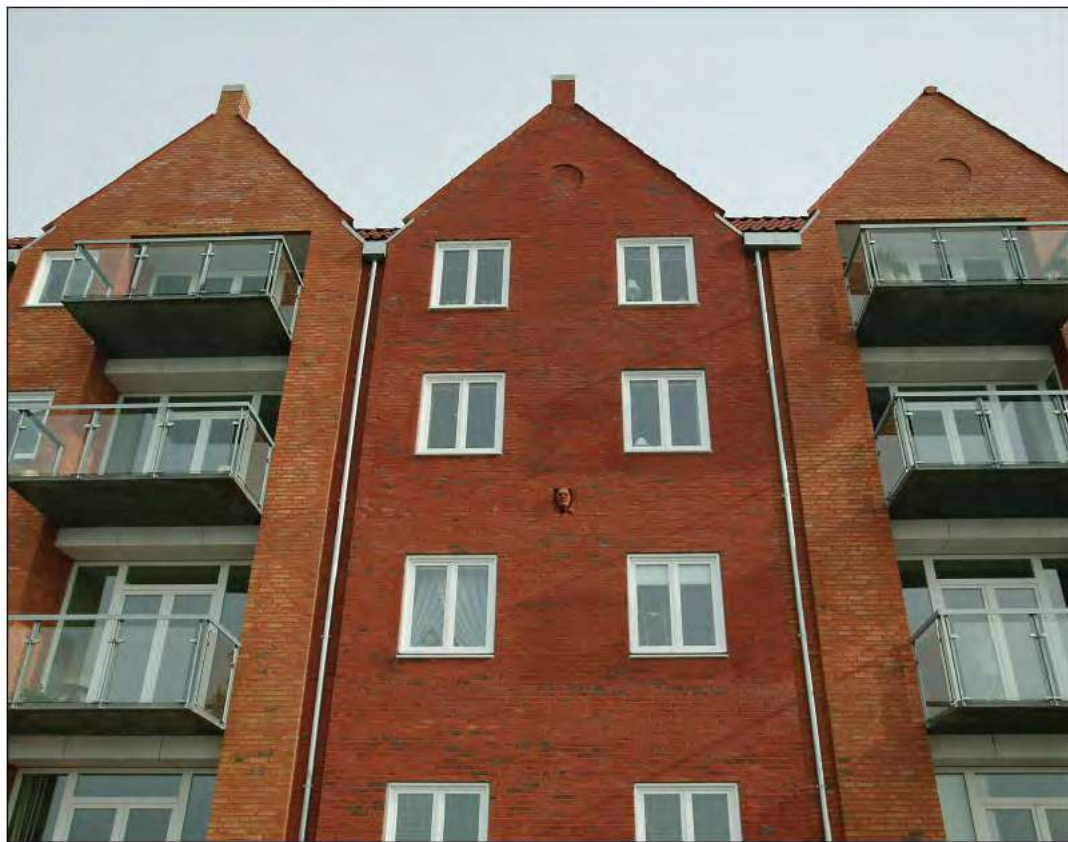

Til angreb!

Med 750 år gamle rødder i Danmarkshistorien er universitetsbyen Sønderborg klar til at ændre fremtiden fra mol til dur

BOLIGBYGGERIETS FACADER UDFØRES MED ET NUANCERET PROGRAM AF PETERSEN Tegl: D37, D33 OG D36 MED INDFARVEDE FUGER.

VED HAVNEN PÅ EN TIDLIGERE INDUSTRIGRUND OPFØRES FINE KVALITETSBOLIGER TIL UDLEJNING.

Deres engagement for at skabe dynamik og vækst i regionen er en uudtømmelig kilde af ny optimisme, vurderer Sønderborg kommunes tekniske direktør Steen B. Laursen.

Placeringen i et fælles bygningsanlæg af forskning, uddannelse på universitetsniveau og kulturens bløde værdier åbner for en helt ny intim tete-a-tete. Omfanget af inspiration til dagliglivet, når naturvidenskaben spiser frokost i kantinen med violinisterne fra Sønderjyllands Symfoniorkester, ja, det kan netop kun den spændende fremtid demonstrere.

Men forventningerne er store.

En forudselig gevinst er et dynamisk kulturliv i en by, der har haft sit eget symfoniorkester i et halvt århundrede. Sønderjyllands Symfoniorkester var med nu 67 aktive musikere vokset ud af sine eksisterende rammer i Sønderborg. Glæden i orkestret er på grænsen til jubel over en fremtid i et kulturhus med et koncertauditorium på det mest eksklusive niveau.

Steen B. Laursen forudser, at både forskning og kultur vil være med til at tilføre den hverdagen en kvalitet, der vil fastholde unge tilflyttere i regionen, også efter deres Ph.D.

A.P. Hansen gør sig udfordringen meget klar: - Konkurrencen er hård fra mange andre adresser i Danmark - og udlandet med. Men i forvejen har vi en helt fantastisk natur med både skove og strande, vi har en historie at fortælle om vor by, der fylder 750 i 2006, og vi kan tilbyde golf, sejlsport og en lufthavn med direkte fly shuttle-forbindelse til Hovedstaden – tre kvarter væk. På det bagtæppe leverer vi en levende by med garanti for en kvalitetsbolig i løbet af få uger efter tilmelding - hvad kan man ønske sig mere?

Sundheden

A.P. Hansen og Steen B. Laursen er ikke bange for at lyde som en TV-reklame, for de ved, de har substans i budskabet:

Sønderborg bygger lige nu omkring 300 boliger i kommunen, heraf de 250 på den tidligere margarinefabrik Solo's grund ved havnen. Den kvote øges med omkring 100 nye hvert år.

- Det er ikke en for meget, når man studerer fremtidens demografi og befolkningsudvikling: Flere små familier og single-husstande samt ønsker om mere plads til alle samlivsformer. Hvis vi skal holde dynamoen varm, så er trivselsboliger derfor også en forudsætning, konstaterer Steen B. Laursen og glæder sig over, at den nye stor-kommune får 30 pct. af amtets befolkning, men 40 pct. af momsgrundlaget.

- Sådan skal det vedblive at være - eller bedre, insisterer A.P. Hansen, mens han trækker lidt i ræven bag øret og lover "en trumf i ærmet". I mediernes overbuds tid kan der jo opstå akut behov for endnu flere prime-time attraktioner i Grænselandet. Borgmesteren antyder at "wellness, fitness, lifestyle" meget vel kan være et plakatemne i en kommune, der tangerer landsrekorden for vinterbadere.

Så A.P. – som folkeviddet for længst har døbt ham – har drømme om forsiden på helsetillægget: "Sund i Sønderborg", men afviser i øvrigt – kategorisk og som en ægte politiker – at spille alle esserne i dette portræt.

Et er sikkert: Forandring fryder – eller på a.p.hansensk: Den, der er færdig med at forandre, er helt færdig!

Mies kandidater

Mies van der Rohe Prisen uddeltes 11. april i van der Rohe Pavillonen i Barcelona. Ti danske og 15 tyske projekter var med i den prestigefyldte konkurrence blandt i alt 242 fra 30 lande. Fra Danmark deltog bl.a. FDF Fritidscenter Sletten af AART og Charlottenhavens gårdhave af SLA Arkitekter (foto). I starten af april nomineredes bl.a. Foster And Partners' Swiss Re i London, Birminghams nye Selfridges af Future Systems samt Forum 2004 Esplanade i Barcelona af Martínez Lapeña - Torres Arquitectos.

På Korvetten

Et aktuelt, spektakulært boligbyggeri i Sønderborg netop nu er fire dobbelthuse med i alt otte ejerboliger på Korvetten, en liebhaver adresse lige i vandkanten. Boligerne udvikles af Henrik Enderlein i samarbejde med bygmesteren Søgaard Byggetorretning efter et projekt af Hejvang Arkitekter i Varde. Vamst, farvespillende teglfacader i gult og gråtoner, opmuret med Petersen Tegl D1, er i spændstig dialog med glaspartier og sorte engoberede keramiktagsten og partier med skifer. Der er tale om ambitiøse familieboliger på 162 m² i to plan. De første boliger er færdige, mens flere er undervejs.

Husbyggeren

Hvor glassets transparens møder stenens massiv, skabes liv. Det udforsker Lisbeth Biger, dansk kunstner i Israel

- Skulpturen er et spændingsfelt, men også et hus.

Lisbeth Biger er dansk keramiker (fra sønderjyske Broager), men bor i dag i nærheden af Jerusalem, gift med israelske Eyal Biger.

Under uddannelsen på kunstakademiet Bezalel Academy i Jerusalem begyndte Lisbeth Bigers interesse for dialogen mellem den lokale, stemningsmættede, massive natursten og det transparente, internationale, men også mere spirituelle industriglas.

- I mødet mellem dem skabes liv og bevægelse og samtidig opstår associationen om et hus, for just fra byggeriet kommer jo materialerne, forklarer Lisbeth Biger, som i de seneste år også har taget den kulbrændte mursten med i værktøjskassen. Bosiddende i et fremmed land er temaer om hus og hjemstavn væsentlige for Lisbeth Biger: - Hvor hører man til? Antydningen af et svar får men i den samlende titel,

som kunstneren giver sine arbejder: Et stenkast fra Jerusalem.

- Sten har interesseret mig fra jeg var barn. Ikke så meget fra en mineralogisk, videnskabelig vinkel som fra den historiske. Stenene – både naturens egne og dem, vi brænder af ler – har en afgrundsdyb historie, som jeg gerne vil fortælle. Det gøres bedst ved at konfrontere sten med deres modsætning – glasset, tilføjer Biger, som netop også er begyndt at udforske "muddersten", der er udført af ler og i familie med tegl. Muddersten er ikke brændt, men tørret i en blanding med jord og cement.

Ud over sit kunstneriske virke underviser Lisbeth Biger på Bezalel-akademiet i Jerusalem. Hun har modtaget en række priser og har udstillet herhjemme, i Israel samt i Chicago og Wien.

På vaporettruten

Med projektudviklingsselskabet Keops som bygherre opføres 43 eksklusive ejerboliger på Holmen i København. Projektet har fået navnet Frederiksholm og designes af Christiansen Arkitekter MAA PAR med arkitekt MAA Jens Christiansen som den sagsansvarlige. Oprindelige ideer om lyse, fildede teglfacader blev taget af bordet, da Keops ønskede sig en mere vedligeholdelsesfri løsning. Alternativet kom i form af D-light programmet fra Petersen Tegl med flere muligheder for at skabe en homogen, lys - næsten hvid - blankmur. Christiansen Arkitekter og Keops interesserer sig især for D71 med en tilpasset hvid fugemørtel: -

Så får vi både det homogene og det rustikt stofflige, som netop det kulbrændte murværk kan tilbyde med alle dets fine nuancer, mener Jens Christiansen. Sammen med det lyse murværk projekterer tegnestuen som kontrast med sortbejdet, maritimt miljø træværk, for Frederiksholm får adresse lige ved et stoppested på Københavns havnebusrute. Boligerne tilstræbes gennemlyste gennem store glaspartier mod den søstærke udsigt.

Totalentreprenør: KPC Byg A/S med J.O. Pedersen A/S, Rungsted, som murermeister.

Line Dancing

*Som smukke korpiger i en musical
er murstenene i linjedans på
Bjork & Maigaards design
til Nørresundby Bank*

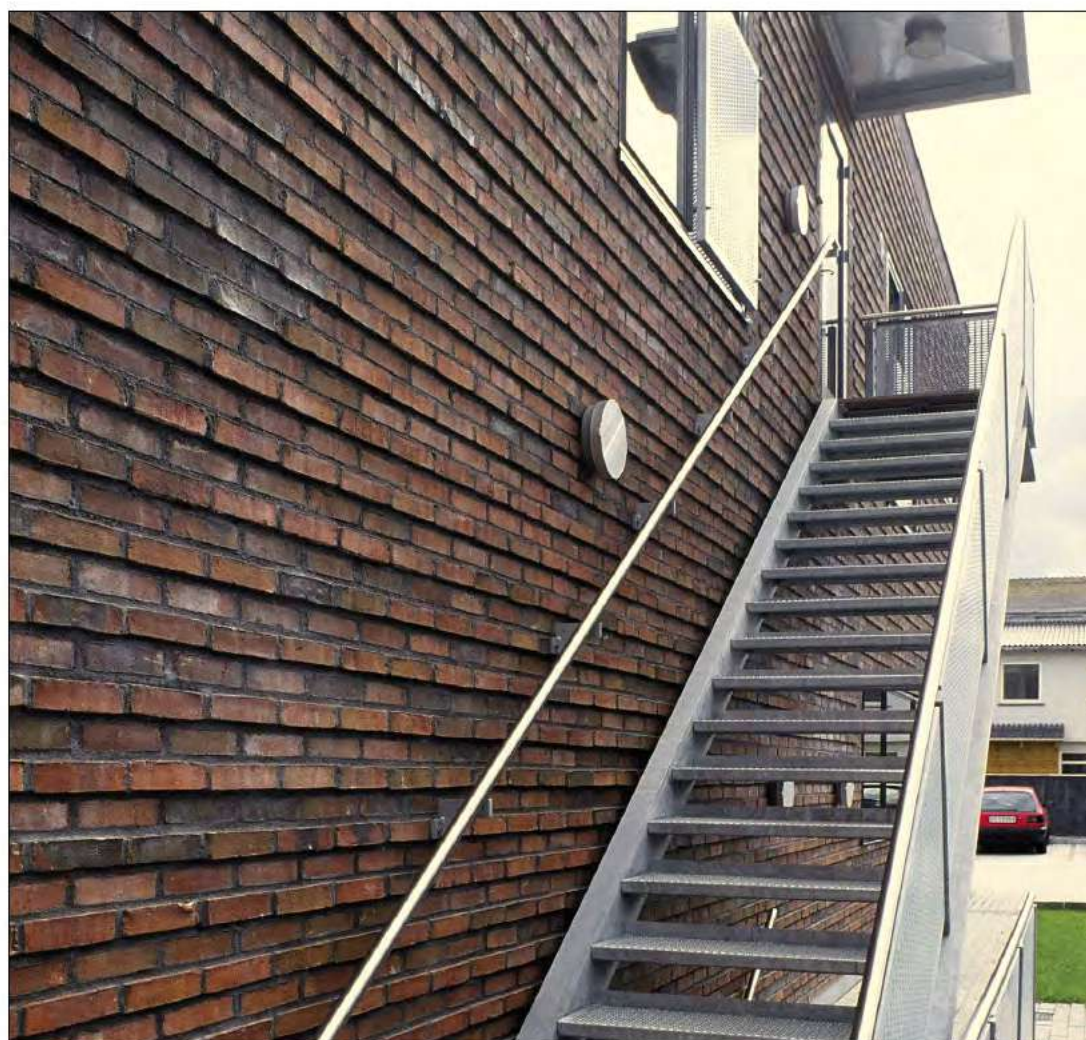
- Med denne placering centralt i et fint disponeret, ældre bykvarter var vi meget omhyggelige med at bygge et hus, der ikke bare var i en følsom dialog med omgivelserne, men også signalerede en vis værdighed og omhu, forklarer Nørresundby Banks bygningschef, arkitekt MAA Jan Gade Kjeldsen.

Opgaven med projektering af huset blev overdraget Aalborg-arkitekterne Bjørk & Maigaard i rollen som arkitekt og som bygherrens rådgiver. Bygningen på i alt 760m² rummer bankens nyeste filial, placeret på Kastetvej i Nørresundby. Bankprojektets arkitektur bygger videre på naboernes form - og materiale-sprog og tilpasser sig omhyggeligt deres størrelse. En af dem er Haraldslund Vand- og Kulturhus, der blev projekteret af Chr. Pedersens Tegnestue i Aalborg med bl.a. Petersen Tegl D51.

Bjørk & Maigaard har løst opgaven med et hus i to etager, der har et banklokale med åbent miljø i stueetagen samt en kælder til boksamlæg. På første sal er der personalefaciliteter og desuden plads til tre to-værelses lejligheder. De har alle en balkon i tilknytning til deres opholdsstue med udsigt. Bjørk & Maigaard projekterede murede facader med en Petersen Tegl D34, tilført en ekstra dimension med forsatte skifter.

- Murerne trådte lige et skridt tilbage, da de hørte om de planer, men da først arbejdet var i gang, var alle rigtig glade for resultatet, kommenterer arkitekt MAA og partner i Bjørk & Maigaard, Lars Bjørk.

Resultatet er et værdigt byhus på en aktuel arkitektonisk formel, men med et muntert glimt i øjet, når bankkunderne bydes velkommen med murens kædedans.

Sonate for to farver

Tegnestuen Møllen har tegnet et fint boligprojekt til Kalundborg Boligselskab, tilpasset købstadens atmosfære. - Vi er simpelthen stolte af det byggeri, siger formanden for boligselskabet, Richard Poulsen om Helsingør-tegnestuen Møllens projekt til Lundevej i Kalundborg, udført med fin respekt for kvarterets arkitektur.

Formanden glæder sig over den dynamiske variation i gråt og rødt fra sagsarkitekt, Claes Högly: To ejendomme i 3 etager med i alt 12 boliger er udført med Petersen Tegl D33 i røde toner. De er i duet med zinkbeklædte manzarders grå farver. Tilstødende 16 boliger i rækkehus design bærer det tema videre med Petersen Tegl D51, nu med røde vingetegl på tagene. Muremester Jørgen Madsen har været med til at skabe det fornemme resultat, understreger Richard Poulsen: - Fleksibilitet fra bygherre og entreprenør gav byggeøkonomi til de smukke mursten, siger Richard Poulsen.

Weber & Petersen

Som et led i en ekspansion har Weber Furniture i København udvidet aktionærkredsen med bl.a. aktionærerne bag Petersen Tegl A/S. Formålet er en massiv udvidelse af aktiviteterne indenfor danske designmøbler. Weber Furniture er etableret af Kristian Weber og har i dag et solidt fodfæste på markedet for designermøbler. Navne som Henrik Tengler, Rolff & Rasmussen samt Morten Ernst og Annemette Jensen er på programmet med fx den populære stol Ginko (foto). Weber Furniture er samtidig dansk agent for tyske Walther Knoll. - Set i en holistisk optik kan det nye samarbejde bære god frugt til vor fælles målgruppe, det kvalitetsbevidste segment af arkitektur- og designersamfundet, hedder det i en udtalelse.

To ens

En villa i Sønderborg viser, hvordan en tilbygning kan udføres med sans for historie og arkitektur. Bygherren er Walter Franke, som bor i et stykke bygningskultur fra 1908 og en periode, hvor adressen hørte til det tyske kejserrige. Til sine officerer lod kejser Wilhelm II fine rækkehuse opføre i jugendinspireret stil, netop på dette sted i umiddelbar nærhed af marinens kaseme.

Familien Franke tilbyggede for får år siden et bryggers og vindfang på bagsiden af huset, men kravet var ubetinget pietet for den autentiske arkitektur. Opgaven løste arkitekt MAA Finn Schmidt, i øvrigt Frankes genbo, gennem en omhyggelig proportionering med en mursten i harmoni med det oprindelige murværks stemning: Petersen Tegl D33 i en håndsorteret udgave. Optimal autenticitet og sammenhæng opnåedes ved at nyfuge hele huset med en sjælfuld, gylden mørtel. Forskel? Hvor?

- og to forskellige

I tvivl om forskellen på mursten, brændt med kul og gas? Besøg Petersen PM! I forbindelse med udvidelse og ombygning opstod – tôte-a-tôte – to murhuller i en af teglværkets driftsbygninger. Lukningen skete med to typer mursten i en vand-skuret indramning: Til venstre er der tilmuret med kulbrændte Petersen Tegl D32 med et farvespil, der autentisk tilpasser sig de oprindelige ring-ovnsbrændte tegl fra 1950'ernes Tomskov Tegl-værk (det nuværende Petersen PM). Til højre ses lukning med en homogen, gasbrændt, bløds-træen, gul mursten.

Kan folk med renoveringstanker stadig være i tvivl?

Grundtvig underground

Grundtvigs Kirke i København udvider med kapel og værksted – under jorden

Arkitekterne Toyberg-Frandzen projekterer og styrer en udvidelse af Grundtvigs Kirke på Bispebjerg i København. Den monumentale arkitektur af Peder Vilhelm Jensen Klint er fra perioden 1921-41 og spejler ideelt Jensen Klints synspunkt, at "den danske landsbykirke er Grundtvigs Kirkes moder". Toyberg-Frandzen fandt ingen anledning til at udføre nogen form for tilbygning eller annek.

- Men Grundtvigs Kirke har i lang tid et markant behov for birum og faciliteter, der aldrig har været projekteret, forklarer arkitekt MAA Lars Toyberg-Frandzen: Kapel/kølerum i tilknytning til begravelser, venteområde til de pårørende og værkstedsrum til redskaber og maskiner.

Løsningen blev udgravningen af et nyt areal under terræn. I det niveau findes allerede menighedsrådssal og forsamlingsrum til sognearrangementer. Det er i forbindelse hermed, udvidelsen nu placeres.

Arkitekterne Birgitte og Lars Toyberg-Frandzen har skabt et projekt, der i såvel materialer som formsprog knytter direkte an til den historiske kirkes imponerende teglæstetik med en hvid-gul mursten, der er brændt af dansk ler på længst forsvundne teglværker i Nordsjælland. Udfordringen bestod bl.a. i at finde aktuelle gulvklinter og mursten, der kunne integreres med overbevisende autenticitet.

- Resultatet skabes i samarbejde med Petersen Tegl, som i dialog med os har produceret præcis de klinter til både vægge og gulve, der danner et lydefrit billede med de oprindelige – også, hvor nyt møder gammelt, oplyser Lars Toyberg-Frandzen.

Da kvarteret omkring Finsensvej på Frederiksberg i 1910 fik elektrisk belysning, fik den nye teknologiske transformatorer plads i en til formålet nyopført station med facader af mursten.

To generationer senere havde vækst-60'erne skabt behov for en kapacitetsudvidelse. Den kom i 1970 i Modernismens formsprog og en holdbar skivearkitektur - med facader af murværk, der også nu står som en vægtig kombination af æstetik og teknik. Og i dette forår fortsatte den lokalt funderede arkitektvirksomhed Gottlieb & Paludan A/S så føljetonen med en etape 3 og kapacitet til yderligere produktion af el til Frederiksberg og omegn. Facader: Episk murværk med bredsten og forbandter i savtakker, forsatte skifter og recesprofiler. Cirklene er sluttet.

- Det er dejligt at se murværkets holdbarhed, så nyt over et spand af næsten et århundrede harmonisk tilpasser sig det ældede, kommenterer sagsarkitekten på den aktuelle udvidelse af Finsensvej Transformerstation, arkitekt MAA Lars Autrup. Han glæder sig over såvel fremragende håndværk fra entreprenøren Carlo Lorentzen A/S i Hillerød som over den kulbrændte mursten D33 fra Petersen Tegl.

Så er der lige prisen?

- Jamen, det er da ikke billigt, siger Autrup, mens han kalkulerer en færdig kvadratmeterpris i indeks 200 overfor en traditionel blankmur.

- Men sammenlignet med natursten og glasfacader er det ikke bekosteligt. Og her får vi så dansk håndværk på allerhøjeste plan – til stor glæde for omgivelserne, vurderer Lars Autrup.

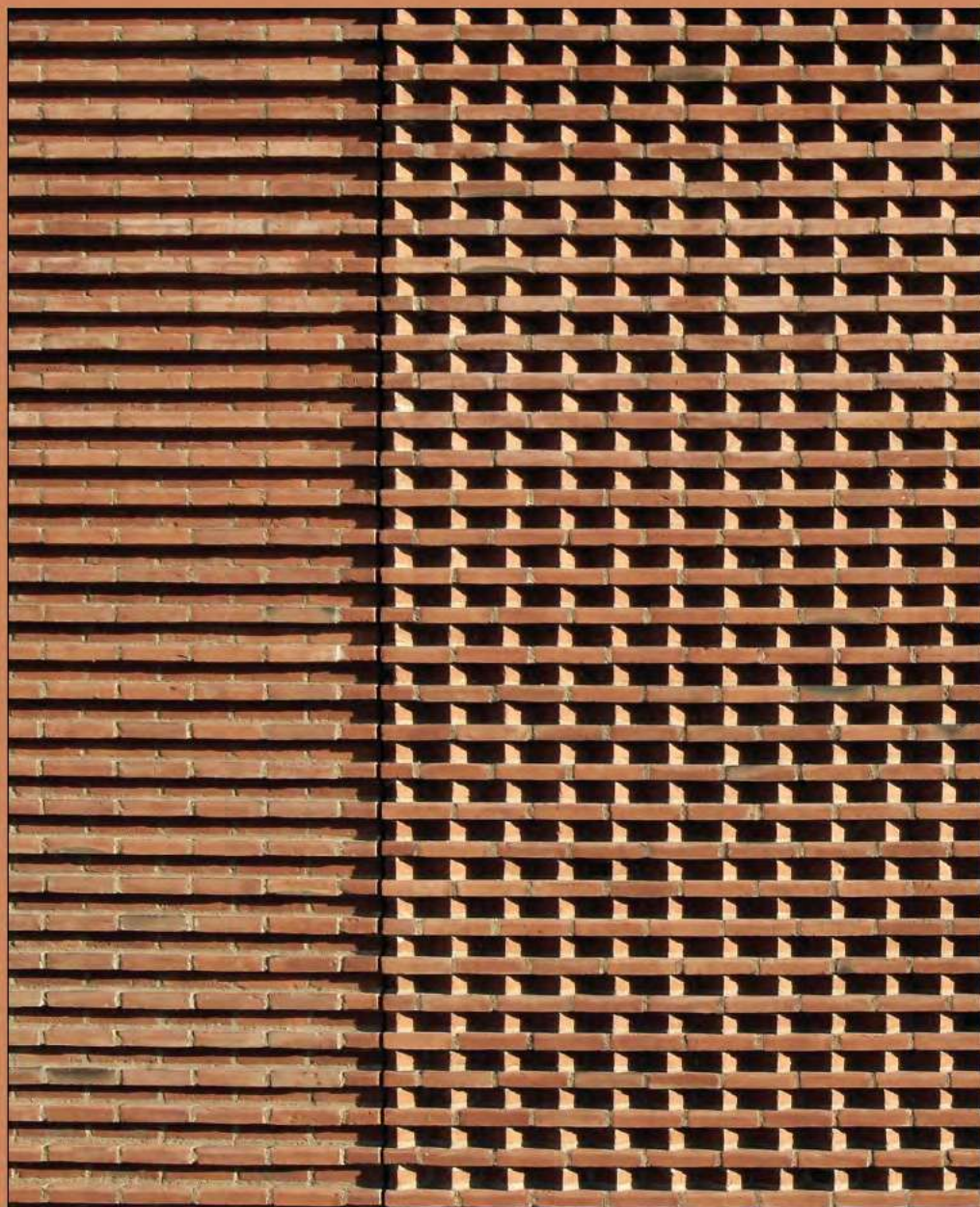
Den fornemme æstetik skal ses på baggrund af Frederiksberg kommunes ambition gennem generationer om at skabe fin arkitektur ud af tekniske bygninger. Den tradition har Frederiksberg Forsyning som bygherre ønsket at fortsætte.

Gottlieb & Paludan har desuden med betydeligt held formgivet det aktuelle projekt efter en beliggenhed, hvis prominens er i hastig vækst. Transformatorstationen bliver nemlig i de kommende år nærmeste nabo til Frederiksbergs kommende erhvervs- og boligområde i kvarteret og til den infrastruktur, der er skabt med ny ringbane, Metro og trafikknudepunktet Flintholm Station.

- Derfor ikke bare murværk med en ædel sten, men murværk, der er et ornament i sig selv, pointerer Gottlieb & Paludan.

Murens krønike

Transformerstationen på Finsensvej tegner et portræt af dansk murværk 1910-2005

Valbys basilika

Per Axelsens Tegnestue restaurerede den kirke, som brygger Jacobsen lod bygge i 1891

Jesuskirken i Valby holdt sin indvielses gudstjeneste 15. november 1891. På de bedste pladser sad bygherren, hvis fond havde betalt regningen, brygger Carl Jacobsen og fru Laura sammen med den nye kirkes arkitekt, Vilh. Dahlerup. Fascineret af basilikaer i Italien og Spanien havde Dahlerup tegnet en kirke, hvis arkitektur ligger fjernt fra en hvidkalket romansk folkekirke. Som en sand modernist arbejdede han også med tidens nyeste bygningskonstruktioner, herunder beton og stål.

Men teknikernes viden herom var endnu kun ringe.

110 år senere blev det derfor Per Axelsens Tegnestue i Roskilde, som i Dahlerups følge måtte i gang med en restaurering af "kampanilen", som tårnet på ægte venetiansk var blevet døbt. Konstruktionens indbyggede stålband var rustet op og facadens overflader af tegl og beton var angrebet af århundredets storme på toppen af Valby bakke.

Per Axelsens Tegnestue arbejdede med sagen fra 2001 og gennemførte på fremragende vis restaurerings- og bevaringsopgaven med hele den spidskompetence, som tegnestuen i årevis har samlet med kirkeopgaver som Nicolai kirke i Holbæk, Øste Kirkegård og Skt. Jørgensbjerg kirke i Roskilde.

- Stålets nedbrydning blev standset ved at skabe en kontinuert elektrolyseproces med en elektrisk strøm, oplyser arkitekt MAA Per Axelsen, der også gennemregnede statikken, laserrensede tårnets facader og fornyede en række vejrbidte facadematerialer, herunder ikke mindst formsten og dekorationer i terrakotta samt mursten. Det var en afgørende kvalitet i løsningen, at de nye bygningselementer integrerede sig på fornemste vis i de autentiske overflader.

Petersen Tegl producerede samtlige terrakotta bidrag, bl.a. de fine svastika figurer i tårnets skønvirke dekoration.

Jesuskirkens restaurering stod færdig i sommeren 2003.

Fra samme æg

Arkitekt Karl C. Rosenberg Rasmussen og Aabenraa Shipping bag eminent tvillingehus

Der er 80 års aldersforskel mellem de to. Men man må sige, at den ældste søster holder sig forbløffende godt!

Gammelhavn i Aabenraa har siden 1923 været adresse for det hus, der lokalt er kendt som Cleemann-bygningen. Huset blev i 2003 købt af Aabenraa Shipping A/S. Da shipping-virksomheden i samme år ønskede at udvide, kom den kreative idé: En Cleemann 2.

Opgaven var nu at gøre den gamle bygmester kunsten efter, og den udfordring blev lagt i hænderne på et team, bestående af Middelfart-arkitekten Karl Rosenberg Rasmussen og tømrermester Erling Andersen, Aabenraa.

80 år på Aabenraa havn giver en vis patina til et murværk af gule sten, så krumtappen i skabelsen af en tvilling blev at etablere en ny facade, vejrbidt som den gamles, og gerne fra dag 1.

Karl Rasmussen valgte Petersen Tegl Egersund D32, der spiller hele symfonien af kulører fra den jomfrueligt gule over gråtoner til påbrændinger i antrasit og sort.

- Det var vigtigt at stenen var kulbrændt som den oprindelige, og i den kvalitet kunne vi kun få murstenen fra Petersen Tegl Egersund, siger Karl Rosenberg Rasmussen. Autentisk kvalitet blev også søgt i alle andre materialer til Cleemann-tvillingen, inklusive det gode håndværk med fx granitsokkel fra Erling Andersen A/S.

Returbilletten 1923 og tilbage med 130 m2 af det ypperste i aktuel kontorindretning, inklusive klimaanlæg og akustiklofter, kostede 2,5 mio kr.

- Ikke dyrere end et helt moderne hus, konstaterer afdelingsleder Lars Jespersen efter indflytningen.

Kleekamp Elegance

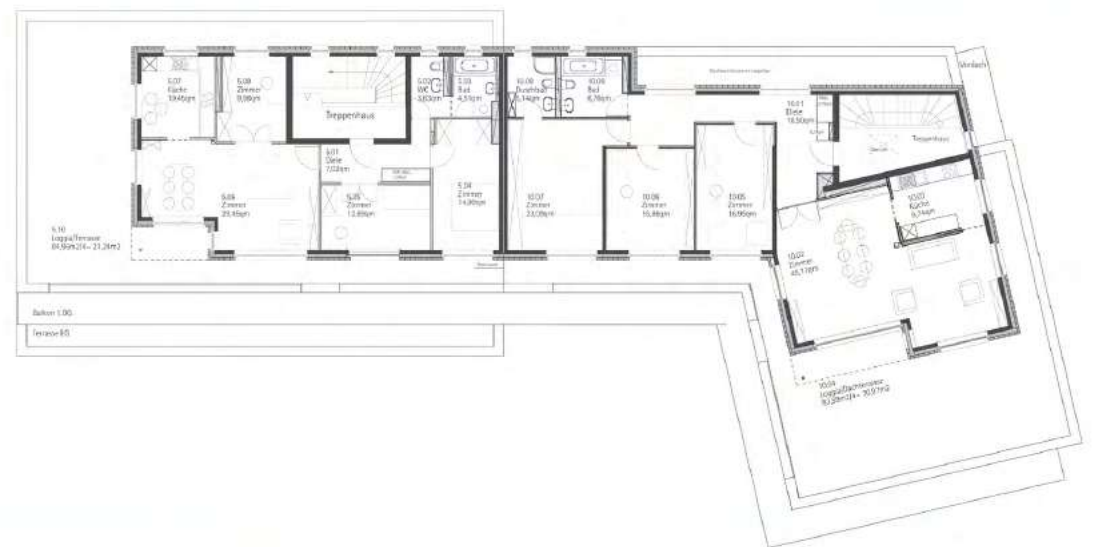
Rudolph & Weeren i Hamburg har bygget en fint disponeret boligejendom i Hamburg-forstaden Fuhlsbüttel

10 familier har fået trivselsrammer i Hamburgs nordlige kant. Arkitekt- og ingeniørvirksomheden Rudolph & Weeren har forestået udviklingen af moderne familiebøliger i størrelser fra 58 til 162 m² i en 3-etages bygning. Udformningen underordner sig på den ene side den gamle hansestads teglarkitektur, på den anden taler den sit eget, moderne sprog.

For Rudolph & Weeren, der også er bygherre for lejeboligerne, var det vigtigt at skabe aktuelle familiebøliger med højt til loftet (2,80m), i ædle materialer (træværk af gammel eg) og med en optimal udnyttelse af de i alt 1200 m² netto areal: - En kvalitet er det også, at flest mulige boliger er rettet mod syd og vest med et forrygende lysindfald, og mange ressourcer er brugt på at indpasse bygningskroppen i Fuhlsbüttel-kvarteret med en form, afstemt efter det karakterfulde møde mellem boligvejene, Kleekamp og Ohkamp, oplyser ingeniør Christian Weeren.

Facaderne er bearbejdet, så bygningskroppen ikke dominerer den 1800 m² store grund, men skaber balance, også i forhold til de udvendige anlæg.

- Det er bl.a. opnået med de karakterfulde mursten D34 og D37 fra Petersen Tegl, som vi valgte efter stenenes fine form og struktur. Samtidig er de ikke så belastet af den hamburgske arkitekturhistorie, noterer arkitekt Britta Rudolph. Stenene kombineres i sektioner på facaden, sammen med recesser og facadeprofiler skaber det et afvekslende og nuanceret murværk, vurderer Christian Weeren og Britta Rudolph.

Mellem to vægge

*IJburg, Amsterdam:
Familiehus ved vandet
gør teori til virkelighed*

Den hollandske tegnestue Bosch Architects formulerede som de første byplan ideen om "at bo mellem to vægge".

Med det afsæt giver arkitekterne Kerssen & de Ruijters et stærkt personligt og nyskabende bud på en anderledes familiebolig. Det sker i et af Amsterdams nye kystnære udviklingsområder til boligformål, IJburg. Et 200 m² stort hus er plandisponeret "mellem to vægge", der er arkitekturens hovedmotiv såvel ude som inde. Bygherren er den hollandske modelfotograf Bart Brussee, som også anvender dele af boligen til atelierformål. Projekteringen i to plan tager højde for den begrænsede byggegrund på bare 320 m² i et område med svimlende høje jordpriser.

Bart Brussee var selv stærkt engageret i designprocessen, ledet af arkitekten John Kerssen: - Vi opnår en optimal rustik citystemning ved at bruge den mørke D58 klinke fra Petersen Tegl Egernsund, men på

højkant for at udnytte stenens dybe struktur og for at lade murværket fremstå massivt. Om den løsning samarbejdede Kerssen & de Ruijters med Steencentre Noord Holland og Denis J de Haan: - Vores fornemste opgave er at bringe teknik, mursten og arkitektur sammen i en enhed. Det er sket her, siger Denis de Haan.

Kerssen og Brussee arbejder med et supplerende materialeprogram af glas, træ, bambus og beton: - Inspirationen er også den arkitektur, man kan finde ved stranden i Malibu, Californien, siger Bart Brussee, der som internationalt anerkendt fotograf har arbejdet meget i USA.

Bart Brussee: - Vi har fået et helt eminent hus, der er en oplevelse at bo i, men som også fungerer som atelier og location i vores arbejde.

Kerssen & de Ruijters er en ung tegnestue fra 2000, grundlagt af John Kerssen og Peer de Ruijter.

Luxus som samlesæt

- Vi har kun et type hus. Den rigtige.

Sådan udtrykker Hancell Multi Constructions fra Dalem sig i en introduktion til et kræsent hollandsk marked for private villaer af høj standard. Hancell Multi Constructions har specialiseret sig i hurtigt, effektivt og frem for alt byggeri i topklasse, når det drejer sig om individuelle familiehuse. Designet står arkitekten J.G. Drabbe for med sin spidskompetence i netop den disciplin. Drabbes arkitektur udfolder sig bl.a. med facader af Petersen Tegl, fx D7, leveret som teglelementer fra den danske producent SHT A/S.

Hancell Multi Constructions har bygget villaer siden 1977. Det er blevet til mere end 180 over hele Holland.

*Carsten Lorenzen Arkitekter i København,
projekterer tre boligprojekter til Hamburgs
nye prestigeadresse, Hafen City*

Den nordiske kulturtradition taler med fin stemme, når Hamburg engang i 2006 indvier sit prestige projekt Hafen City. På Dalmannkai's byggefelt 4 projekteres tre ud af seks boligprojekter af den danske tegnestue Carsten Lorenzen Arkitekter i København. I alt er der tale om 85 boliger.

- Udviklingsledelsen bag Hafen City har sat fokus på at importere en humanistisk arkitektur med sans for detaljen og for integreret design og dermed de kvaliteter, der kendetegner vores nordiske arkitektur tradition, konstaterer Carsten Lorenzen. Tegnestuen har otte medarbejdere med det ene ben i Danmark, det andet i Tyskland. Den kulturforening begyndte, da Carsten Lorenzen – selv en dobbeltkulturel fra det dansk-tyske grænse-land - på en dansk tegnestue skabte de første kontakter til tyske opgaver. For 15 år siden etablerede Carsten Lorenzen sin egen tegnestue i København. Med spidskompetence i boliger og byplanlægning har den siden haft en stor portefølje i Tyskland.

ARKITEKT MAA CARSTEN LORENZEN PÅ SIN TEGNESTUE I KØBENHAVN:
- VI ARBEJDER MEGET MED MODELBYGGERIET.
MODELLEN KAN IKKE ERSTATTES AF COMPUTERSKÆRMEN.

Kulturforeningen

- Men at flytte tegnestuen dertil - en mulighed, når vi nu har de store opgaver på den anden side grænsen – ville alligevel være en fejl, vurderer Lorenzen: - Vi høster fordelene ved at tænke med det lokale afsæt, men handle globalt. Vi har vore rødder i en dansk tradition og anvender vore kompetencer i en international sammenhæng. At det virker, har vi netop beviset på med Hafen City, argumenterer arkitekten, som kan dokumentere med en lang referenceliste og flere aktuelle, tyske opgaver, bl.a. i Hamburg-Harburg, Altona og i Osnabrück.

Udviklingen af Hamburgs havn fra industri- og trafikformål til et rekreativt område for boliger, serviceerhverv og kontorer er ikke forskellig fra situationen i flere danske havne, blandt andet Københavns. Men Hafen City – 1640 ha vidtstrakte kajområder, nabo til Hamburgs berømte Speicherstadt – udmærker sig med en stor, samlet indsats efter en detaljeret og stramt styret planlægning. Hensigten er at skabe miljøer af højeste

kvalitet på bynære adresser med store herlighedsværdier. Indsatsen skal derfor sikre en harmonisk og dynamisk bydel med tanke for inspirerende byrum. Den styrede indsats skal samtidig betænke projekternes diversitet. Her tænkes mindre i store, sammenhængende karrédannelser og mere i enkeltprojekter, gerne med hver sin arkitekt. Carsten Lorenzen Arkitekter var med ved udarbejdelsen af Hafen Citys tidligste masterplan, fulgt af individuelle helhedsplaner for hvert byggefelt, i alt 13. Tegnestuen bød derefter ind på de individuelle projekter på Dalmannkai.

- Heldigvis blev vore ideer mødt med en sådan velvilje, at vi - egentlig imod de oprindelige hensigter - har fået tildelt ikke et, men tre boligprojekter ud af i alt seks i byggefeltet, fortæller Carsten Lorenzen, der samtidig projekterer den fælles sokkel med byggeløstets parkering. Årsagen er, mener han, at tegnestuens projekter samtaler fint i en flydende dialog, de arbejder med et frit personligt udtryk, men udviser respekt for hinanden i

det fælles byrum. Husene viser at de er i familie med hinanden. De øvrige huse på byggefeltet indpasser sig efter Carsten Lorenzen Arkitekters helhedsplan, og alle gør det i et aktuelt og fremadrettet formsprog.

- En jam-session, hvor alle betænker det fælles resultat, men får lov til at vise en individuel kompetence, er ikke et forkert udtryk for øvelsen, forklarer Carsten Lorenzen, der i helhedsplanen har foreskrevet facader af tegl til havnens klimatiske krævende miljø. Tegnestuen arbejder selv med Petersen Tegl, varierende fra de lyse, lette og elegante D78-klinker over det specielle og slanke Kolumba-format til den mørke, hårdbrændte klinker D58.

Carsten Lorenzen: - Arkitektur på topniveau afspejler professionelle bygherrer med et ønske om solide og langtidsholdbare projekter med stor karakterstyrke. De er klar til at betale lidt mere for en kvalitet, der vil pryde Hafen City i mange generationer.

DALMANNKAI, BYGGEFELT 4

BYGHERRER: ALTONAER SPAR - UND BAUVEREIN EG
BAUGENOSSENSCHAFT DENNERSTRASSE SELBSTHILFE EG
BAUVEREIN DER ELBGEMEINDEN EG
ALLGEMEINE DEUTSCHE SCHIFFZIMMERERGENOSSENSCHAFT EG
FLUWOG NORDMARK EG
VITERRA DEVELOPMENT GMBH

ARKITEKTER: KÄHNE, BIRWE, NÄHRING, KRAUSE ARCHITEKTEN
LOOSEN, RÜSCHOFF, WINKLER ARCHITEKTEN
LORENZEN APS

HJØRNEEJENDOM MED PROFILMURVÆRK OG LOGGIA-ALTANER. MURKLINKE: PETERSEN Tegl D78. TIL VENSTRE ET LORENZEN-PROJEKT MED MURVÆRK AF PETERSEN Tegl KOLUMBA.

TV: SOLITÆR MED ET INTENST MURVÆRK AF DEN NÆSTEN SORTE PETERSEN Tegl KLINKE D58 I SPRØD HARMONI MED EN ELEGANT BEVÆGELIG SOLSKÆRM AF LAKERET, FLETTET STRÆKMETAL.

Petersen på hollandsk

Siden 2003 har agenturet Steengoed Lucassen i Etten været eneagent for Petersen Tegl i Holland

Steengoed Lucassen består af to generationer Lucassen, Lineke og Bjørn, med 30 års erfaring fra den regionale teglindustri i nærheden af Etten. Steengoed Lucassen er derfor velkendt i den hollandske byggesektor. Gode kontakter til projektudviklere, arkitekter og byggemarkeder er nøglen til det positive resultat, støttet af et salgsfremmende udvalg og skræddersyede priser.

Steengoed fører et komplet sortiment af håndstrøgne, vandstrøgne og formsten samt belægningsskinner fra Petersen Tegl og dertil et program fra fire andre værker i Belgien og Tyskland.

- Mursten er en følelsessag, siger Lineke Lucassen. Når et objekt er gennemført og alt er gået som det skulle – forarbejdning, levering, arkitektur – så føler jeg en stor stolthed.

Bjørn Lucassen: - Holland er et murstensland, der de seneste år har bygget for få boliger. For tiden hersker her derfor boligmangel, så i de kommende år skal der bygges meget. Også med sten fra Petersen!

Fortsat fra forrige årtusind

Gymnasieskolen Forum Johanneum i Hamburg udvides efter et projekt af Andreas Heller Arkitekten med Sona Kazemi som ansvarshavende projekteringsleder.

Forum Johanneum er et af Hamburgs ældste og mest traditionsrige gymnasier, grundlagt i 1529. I 1914 opførte Hamburgs navnkundige bygmester Fritz Schumacher den eksisterende hovedbygning som nabo til det historiske St. Johannes Kloster, der var gymnasieskolens udspring. Med det 2320 m² store projekt fra Andreas Heller Arkitekten vil skolens bygningsanlæg i 2007 fremstå som et færdigt ensemble med et campusinspireret åbent have- og gårdareal i centrum. Udvidelsens formsprog og facader knytter sig til Schumachers klinketradition og opføres i murværk. Projektforlaget er udarbejdet med klinken D48 fra Petersen Tegl.

TRE ØVERSTE: NYERE ARBEJDE AF VON GERKAN MARG UND PARTNER: KOPFBAU WEST VED ELBEN, TIDLIGERE INDUSTRI, OMBYGGET OG RENOVERET TIL KONTORHUS. FACADER: PETERSEN D48.

HAMBURGS HISTORISKE BYGNINGSKULTUR AF MURSTEN ER IVRIGT DYRKET AF GMP – VON GERKAN MARG UND PARTNER, OG ISÆR AF VOLKWIN MARG. ET EKSEMPEL ER ZÜRICHHAUS FRA 1992.

Dundertale fra Elben

Arkitekturprofessor Volkwin Marg, Hamburg, frygter for arkitektfagets fremtid, når håndværk og historie svigtes

Citatet tillægges filosofen Carl Friedrich von Weizsäcker (1912 -), men professor Volkwin Marg fra Gerkan, Marg und Partner i Hamburg bruger det ofte og med ildhu: Tradition er bevaret fremskridt, fremskridt er videreført tradition.

- Det siger nemlig, at faste værdier og en stærk identitetsfølelse er forudsætningen for en konstruktiv og positiv udvikling af samfundet. Og arkitekternes bidrag er ingen undtagelse, pointerer Volkwin Marg. Som partner i gmp Architekten og 40 år som arkitekt har Marg fast grund under fødderne, når han hæver stemmen imod postmodernismens spørgsmålstegn ved de historiske værdier: - Ethvert samfund må nødvendigvis udvikle sig med udgangspunkt i egne forudsætninger og med rødder i sin historie. Det gælder ikke mindst arkitekturen, hvis tilknytning til stedet og det formål, hvortil projektet udvikles, må gå forud for alt andet og i ethvert perspektiv, socialt, økonomisk og kulturelt, præciserer Volkwin Marg.

Derfor er der forskel på murstensarkitekturen i Hamburg og sandstenshusene i Dresden. Derfor fik funktionalismen – og fx Bauhaus – mindre indflydelse i et splittet Tyskland mellem verdenskrigene end i det fredelige Skandinavien.

Her skilte de skandinaviske arkitekter sig ud, Marg nævner ikonerne Asplund, Aalto og Jacobsen: - Den nordiske funktionalisme bragte mig på knæ, fortæller han og gjorde bl.a. danske studieture til obligatorisk stof for enhver af hans studerende ved universiteterne i Hamburg eller Aachen.

- Ak, desværre, ikke mere, ryster professoren bedrøvet på hovedet. Også de skandinaviske arkitekter har forladt deres nationale, regionale særkende for at omfavne en anonym internationalisme.

Marg noterer nøgternt, at moderne transportsystemer i vor tid gør det muligt at bygge med kinesisk granit Europa og med europæisk stål i Indien. Men ret beset: Bare fordi man kan, SKAL man så gøre det, lyder hans spørgsmål.

- Hvis en internationalisme på speed betyder, at projektet i Kuala Lumpur ikke skiller sig ud fra det i Cape Town, Kowloon eller København, så er det for mig at se en perversion, skænder professoren.

- Moderne arkitekturudvikling reducerer dermed arkitekturen til løsrevne "statements". Arkitekten er blevet kunstner med stort K, huset en fri, autonom skulptur, en udvikling, der ender i et letsindigt sværmeri, advarer professor Marg.

Baggrunden forklarer han med 1900-tallets store byggeprojekter, der skabtes af industriens og infrastrukturens behov for fabrikker, veje, broer og jernbaner. Svaret placeredes for en stor part hos ingeniørerne, som overtog beregningerne for teknik og udførelse. I takt her-

med fordybede arkitekten sig i den kunstneriske proces. Han blev til dekorator.

Generalisten

Men, understreger Volkwin Marg, arkitekten skal tjene samfundet og bygherren, og han skal gøre det i rollen som generalist. Han skal være instruktøren, der har det store overblik og skaber projektet i relation til en række faktorer: Den historiske udvikling, den sociale situation, infrastrukturen, brugernes adfærd og tankesæt.

Fra tid til anden hævder nogle, at tiden er blevet generalisten for kompliceret og tempoet for højt. De kapitulerer overfor opgaven.

- Den slags charlataner medvirker til at sende arkitektfaget i graven!

Volkwin Marg erkender PR-værdien af de store, solitære projekter som Gehrys Bilbao Guggenheim Museum. Og enkelte af slagsen er der plads til: - Men hvis arkitektfaget i almindelighed reduceres til ren æstetik, så vil arkitekturens kvalitet fortsat styrtdykke, arkitekten bliver betydningsløs i en social sammenhæng. En rum tid kan han optræde i tomme, larmende TV-talkshows. Derefter vil han dø!

Marg tilføjer, at det langt fra kun handler om arkitekternes overlevelse, men om samfundets – i den form som vi kender det. Arkitekturens indflydelse begrænser sig ikke til formgivning af den enkelte bygning eller udkastet til en byplan. Vore byer med deres gade – og pladsdannelser er et resultat af arkitektens arbejde på basis af århundreders konsensus. Selv op gennem 1800-tallets tunge, sociale konflikter skabte arkitekterne harmonisk byudvikling med stor urban balance, for enigheden om traditionens videreførelse var markant.

Refleksion

- Fortaber vi vor evne til en samfundsmæssigt hensigtsmæssig iscenesættelse af vore byer, vil de se ud, som var en Boeing just styrtet ned, siger Volkwin Marg i sin skrækvision. Om Berlins Potsdamer Platz siger han i forlængelse heraf, at de oprindelige byplanmæssige intentioner med pladsen som et symbol på genforeningen fremstod lovende, men at resultatet, om end spektakulært, blev noget helt andet: Et amerikaniseret show med finale i Sony Centers glaspalads erstattede den europæiske urbanitet.

- Og netop den kvalitet behøver absolut ingen erstatning, argumenterer professoren og tyer til en af sine egne mentorer, arkitekten bag bl.a. Berlins Filharmoniske Koncertsal, Hans Scharoun: Arkitekten bør aldrig lade sig lede af sensation, men af refleksion. Det modsatte sker, mener Marg med et gammelt bøhmisk ordsprog: Når

VISIONÆR ARKITEKTUR SKABES EMINENT MED MURSTEN. MARG: I DEN SAMLEDE ØKONOMI SPILLER STENENS PRIS INGEN ROLLE. DE, DER VIL SPARE, MÅ HAVE PENGE!

TEGNESTUEN ER BLEVET KALDT "LUIFTHAVNSARKITEKTER" EFTER VELLYKKEDE PROJEKTER TIL BERLIN TEGEL SAMT STUTTGARTS OG HAMBURGS INTERNATIONALE LUFTHAVNE.

fanen flagrer, pauserer fornuften (Wenn die Fahne flattern, ist der Verstand in der Trompete).

- Og lige nu bæres den af arkitekturens intellektuelle landsknægte, hvis fane efter 100 års permanent kulturrevolution bare flagrer videre, konstaterer Volkwin Marg. Nogle af os har forstået, hvor tjept man kan ødelægge verden, og hvor lang tid, det tager, at bygge den op igen. Andre er stadig i puberteten. Den varer længe nu om dage, synes jeg...

Von Gerkan Marg + Partners

Arkitektvirksomheden gmp – von Gerkan Marg und Partner blev etableret i 1965 og drives i dag af ti partnere med i alt 290 ansatte på otte tegnestuer i Hamburg, Berlin, Aachen, Frankfurt, Beijing, Shanghai og Hanoi.

Gmp Arkitekter er en af de få arkitektvirksomheder, der arbejder som generalister med ansvar for hele projektet fra idé over udførelse til indretnings design.

Efter projekter til lufthavnene Berlin Tegel, Hamburg og Stuttgart er gmp blevet internationalt kendte som lufthavnsarkitekter. Arkitekterne har vist stor byplanskompetence med planer til Bukarest, Stuttgart og Frankfurt så vel som til en række byudviklingsprojekter i Kina.

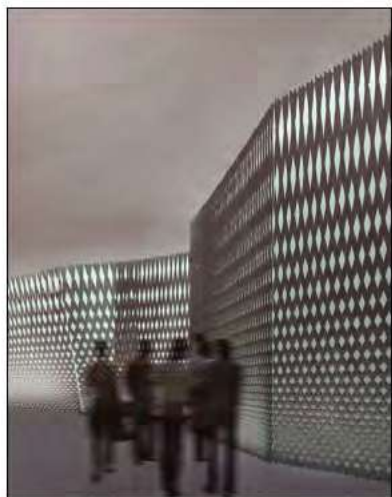
Gmp har vundet priser i flere end 370 nationale og internationale konkurrencer, blandt dem 170 1. priser, sammen med et stort antal æresbevisninger for fremragende arkitektur. 12. marts 2005 modtog gmp Arkitekter BDA Prisen, den højeste anerkendelse fra kollegerne i det Tyske Forbund af Arkitekter.

www.gmp-architekten.de

VON GERKAN MARG UND PARTNER HAR TEGNESTUER I TYSKLAND, VIETNAM OG KINA, OG ARBEJDER OGSÅ I MELLEMØSTEN: SPORTS CITY DUBAI ER FÆRDIG PROJEKTERET.

2 x Eliasson

Olafur Eliasson er et fyrtårn i det nordiske kunstnerlandskab. Bemærkelsesværdigt er han uop-
hørligt i stand til at forløse et intimt sjælfuldt
budskab i store bygværker, senest lysende
demonstreret med prismependlerne til Operaen i
København. Nu er Eliasson på vej med bidrag til
to nye monumentale projekter, denne gang i et
tæt samarbejde med Petersen Tegl.
Der er tale om Syddansk Universitet af 3xNielsen
A/S og om Operaen i Oslo af Snøhetta. Olafur
Eliasson tager sit udgangspunkt i oplevelsen af
huset og af landskabet og indbygger de kvaliteter
i sin kunstneriske iklædning af de stort dimensio-
nerede rum. Til begge projekter arbejder Olafur
Eliasson med klinkerbrændte, geometrisk fasci-
nerende, multifacetterede terracottafliser med en
særegen platinglasur.

Til Syddansk Universitetscenter indkøbes
arbejdet af Ny Carlsbergfondet. Universitetet står
færdigt i 2006, Oslo-Operaen i 2008.

I ulvens spor

*Vellinge kommune takker
boligselskabet Vellingebostäder
for Vargtorget, en ny
eventyrlig plads*

Kunstneren Ulla Viotti har en smittende fortælleglæde. Den er nu en daglig fryd for borgerne i Vellinge, når de passerer over deres nye Vargtorg (Ulvetorvet). Som en gave fra byens store boligselskab Vellingebostäder er torvet blevet poetisk udsmykket med teglskulpturer og pladsmøbler, designet af Viotti, produceret hos Petersen Tegl.

- Engang havde vi selv vore teglværker i Skåne, men ikke mere. Så er det en stor glæde at se resultaterne fra Petersen Tegl og Ulla Viotti, sagde Vellinge kommunes borgmester Göran Holm, da han modtog Vellingebostäders gave ved en festlig reception på Vargtorget i slutningen af juni.

Vargtorget lå i flere år hen som en grund, der oprindeligt var udset til byggeri. Ændrede planer betød, at torvet blev frigivet til rekreative formål og til P-pladser for byens gæster og borgere.

Ulla Viottis plan har tredelt pladsen, så funktionerne fremstår klart: Et afsnit til ophold og hygge dagen igennem på bænke og "sofaer" af tegl, et andet til en kort pause på vejen til og fra butikkerne og et afsnit til parkering. Markeringen af p-båse er udført med robuste Baggeridge klinker fra Apentex i røde og blå, farvespillende versioner: Red og Blue samt Brindled Dragfaced. Baggeridge klarer uden problemer de robuste krav til belægningen på en p-plads.

- Byens skolebørn bliver nok inspireret til at gå på ulvejagt, mente direktøren for Vellingebostäder Stephan Björkestrand, da han sammen med borgmesteren og kunstneren nedlagde en Apentex signaturklinke, specialfremstillet med et ulvespor.

De kommer nok til at jage længe.

Ulven har været uddød på Vellinge-kanten i 100 år.

Gulv til 2237

Sidst Ketting kirke på Als fik nyt gulv var i 1773. Nu er den fine romanske kirke med tårn fra 1200-tallet gennemrestaureret efter et projekt af Horsens arkitekterne Birch & Svenning A/S med arkitekt MAA Klaus Andersen som leder. 1773-kombinationen af gamle teglklinker og ølandssten er skiftet med 160 m² specialfremstillede Petersen Tegl klinker i dimensionen 230x230x20 mm i to farver, gul og blådæmpede. Den nye Ketting kirke blev indviet ved en festgudstjeneste Skærtorsdag, 24. marts 2005.

Klinkens kraft

Tandtekniker Tom Porskjær, Ribe Dental Laboratorium, har ombygget privatboligens køkken og alrum i en autentisk Ribe-villa fra 1935.

- Vi har fået et rum med en helt speciel sjæl, et liv og en historie, som skabes af gamle munkesten i selskab med flammende, kulbrændte mursten, beretter Tom Porskjær. Centralt i opholdsrummet har han ladet opføre en masseovn, der ikke bare forsyner hele boligen med størsteparten af opvarmningen, men også bager familiens friske brød og pizza.

Ovnens er opført af Petersen Tegl D37 i selskab med historiske munkesten.

60 m² klinkegulv med supplerende gulvvarme er udført med den nye modulære Apentex gulvclinke i 250x125x50 mm af Ribe-murermesteren Finn Jepsen. Murermesteren har brugt sin erfaring fra opgaver med kirkegulve: Ingen mørtel, men lægning i fint sand, fastholdt med en blanding af sand og tørt tapetklist. Når klinkegulvet vaskes, aktiveres limen. Tom Porskjær: - I aftenlyset står klinkegulvet som med en overflade af det blødeste fløj. Enestående!

JENS HENDELIOWITZ - NU ER HAN
HAVEHISTORIKER OG FORFATTER TIL
BOGEN DANMARKS KONGELIGE HAVER

Ø PITTORESK HAVESTIL: BERNSTORFF SLOTHAVE
M FREDRIKSBERG SLOTSKASKADER
B KIRSEBÆRTRÆ I BLOMST, ROSENBERG SLOTPARK

Jens Hendeliowitz og Karsten Hviid:
400 års havevandring
gennem Danmarks historie

Rundt i Frejas Sal

Guld og Grønne Skove er navnet på et nyt forlag. Det blev kendt, da forlagets premiereudgivelse kom på gaden 15. marts: Danmarks Kongelige Haver. Rejseforeren på denne generøst illustrerede vandring gennem fire århundreders havekultur og -historie er Jens Hendeliowitz, landskabsarkitekt med en nær fortid i Slots- og Ejendomsstyrelsen. Han står også bag forlag og navn: Rammende, siger han, for historien om kongernes grønne skove og haver er guld værd.

- Hvorfor?

Jens Hendeliowitz: - Havekunsten er foranderlig og flygtig. Derfor er det ret enestående, at man i Danmarks kongers haver i 2005 kan aflæse fire århundreders havekultur. Periodernes idealer og mode står stadig uantastet fra Christian 4. renæssance i Kongens Have over Frederiksberg haves romantik til den moderne blomsterhave på Gråsten slot. Samtidig bærer hver enkelt slotshave stærkt personlige vidnesbyrd om bygherrens ønsker og tanker. Den er både et stykke dansk kulturhistorie og et spejl af regenten.

- Det står enhver frit for at besøge de åbne slotshaver. Hvorfor en bog?

- I mit tidligere job som landskabsarkitekt med ansvar for disse haver bidrog jeg gennem 20 år til at bevare,

fremhæve, genskabe og nyfortolke markante træk fra periode i havekunsten, fremherskende den enkelte have. I dag står haverne derfor som tidstypiske dokumenter, der hver især på levende og engageret vis – ikke mindst for ganske almindeligt haveinteresserede – illustrerer en periode af Danmarks historie. Havernes drift afholdes over de offentlige budgetter. Jeg mente nemlig, at en samlet introduktion til haverne, en guide eller en manual, om man vil, var på sin plads. Den er derfor heller ikke skrevet som en fagbog for havearkitekter, men for slotshavernes brede publikum.

- Nu er Danmarks Kongelige Haver ikke lige en lommebog. Hvordan skal vi bruge de 350 sider?

- For mig handler det om at gøre havernes værdi synlig. Bogen har derfor også den opgave at beskrive haverne i detaljer, deres baggrund, deres udvikling og deres nuværende status. Læseren vil på den baggrund kunne afkode havernes specielle karaktertræk, og bedre forståelse er basis for påskønnelse. Netop fordi havekunsten er foranderlig, kan ingen forudsige deres fremtid. Jeg er helt enig i, at haverne skal bruges efter de skiftende behov. Jeg beder bare om, at det sker i respekt for havernes natur og personlighed. Jeg tror, chancerne er bedre, når man er fortrolig med kongernes ambitioner og mål i renæssance, barok, rokoko, romantik og moderne tid.

- Havernes planter og belægninger?

- Jeg skriver om dem i det omfang, de har betydning for den enkelte haves udvikling. Resten opleves gennem Karsten Hviids fremragende fotos. Generelt mener jeg, at autenticiteten skal respekteres. Det betyder, at vi i de historiske haver bruger belægninger af natursten og tegl. Da vi fx skulle renovere kaskaderne i Frederiksberg Slotshave udsøgte vi os mursten, der i afbasinernes bundbelægning kunne indgå harmonisk i den historiske epoke, italiensk barok. Vi valgte en klynke fra Petersen Tegl.

At Jens Hendeliowitz er på rette vej med sin bog fik han bekræftet af Kongehuset under det store research arbejde: Dronning Margrethe lagde sammen med forfatteren et stort arbejde i at sikre de korrekte detaljer i en række af de forhold, som specielt dronningen har indsigt i. Selv har hun sat signaturen på de moderne haver omkring såvel Marselisborg som Gråsten slot. - Det er mit håb, at Danmarks Kongelige Haver bidrager til at støtte den almene forståelse for, at haverne repræsenterer en vigtig del af vor havehistoriske kulturarv, skriver Dronning Margrethe i sit personlige forord i Hendeliowitz' bog.

Ved en reception på Rosenborg Slot blev bogen holdt over dåben af Hans Kongelige Højhed Prins Joachim.

Danmarks Kongelige Haver er udkommet på såvel dansk som engelsk.

DRONNING MARGRETHE HAR SKREVET BOGENS FORORD.
DRONNINGEN ER HER PÅ HAVEBESØG HOS PETERSEN Tegl 2003.

Kære kolleger i Danmark!

JVA ARKITEKTER: KVITSØY TRAFIKCENTRAL FRA 1999 ER NABO TIL ET LILLE FISKERSAMFUND. BYGNINGEN ER BEKLÆDT MED SKIFER MED REFERENCE TIL DE LOKALE SKIFERTAGE.

PETERSENS redaktion har opfordret mig til at sammenfatte mine tidligere udtalelser i en skriftlig form. Det står endnu hen, om mine mundtlige spark i løgsovsen tåler dette format, men vi tager chancen.

Set fra et lidt andet sted på kloden, nemlig fra Norge, fremstår dansk arkitektur i dag som meget lidt spændende. Begejstringen er sjælden. Det er ikke som før. Og når vi taler med kolleger fra andre lande, er de ofte svært enige med os.

De syv store danske arkitektkontorer er det ikke længere muligt at kende fra hinanden, for der findes ingen egen identitet. Jeres land er lille, ja, men vel ikke så lille, at I alle tænker ens? Der må dog være nye ideer? Har I det sjovt for tiden?

Og hvor er de friske, unge, der kan gøre oprør? Fra tid til anden dukker unge, vitale signaler op, også i dansk arkitektur. Vi har set skulpturelle former i blomsterenge, vi har set inspiration fra nordlys i enkelte indslag. Men hvad sker der med disse arkitekter – lidt efter lidt? Det synes, som om enhver obsternasig skrå linje eller sensuel kurve bare må fjernes, når de unge modnes.

Kære Dorte Mandrup! Kære PLOT! Modstå preset! Bliv ikke som de andre!

Hver gang, jeg tilfældigvis hører Eagles synge Hotel California i radioen, tænker jeg, at her var et rigtigt godt afsæt for punken. På samme måde med tidens dansks arkitektur: Vel må I ikke nødvendigvis bygge som Sex Pistols, men har I ikke engang hørt Elvis Costello?

Hvad ville Asger Jorn have sagt til det, I præsterer? Og hvad hændte med Jørn Utzon? I en tid, da I revolutionerer hele verdens film, hvorfor kan I så ikke også lade jer inspirere til en fuldstændig ærlighed i arkitekturen? Hvorfor skal alt se ud som kontorer? Hvorfor skal alle materialer være ens bearbejdet? Har I ikke hørt om kontrast og dynamik?

Efter hvad jeg hører, kalder nogle af jer os nordmænd for cowboys. Det gør os ikke så meget, faktisk kan vi endda ret godt lide det. Det fortæller os, at vi

har en grad af frihed og individualitet, måske også en tilknytning til naturen, som vi trives fint med.

Vi er misundelige på jer for mangt og meget, det må vi indrømme. Nogle gange siger jeg til min partner: Tænk, at få et dansk arkitektkontor. Tænk, hvilke fine detaljer, vi kunne tilføre, hvilken præcision i arbejdet. For vi synes nemlig, at dansk arkitektarbejdes generelle håndværkskvalitet er meget høj. Også højere, end vi som oftest kan levere den hos os.

I dag er det største norske arkitektkontor dansk! Det synes jeg ikke om. Men jeg må acceptere, at I åbenbart er bedre til at indfri bureaukraternes ønsker. I hvert fald har de syv store danske arkitektvirksomheder en meget længere liste over udførte offentlige bygninger end de fleste norske. Og når det bruges som kriterium, bliver bureaukraternes valg let.

Men hvor er de udenlandske arkitekter i Danmark? Det bliver måske et knyttneslag at få en Jean Nouvel placeret i det danske landskab. Han vejer tungt, og vi er spændt på at se, om han klarer at ruske om i den danske virkelighed. For han er næppe tung nok til at opveje det, I spreder rundt alle de andre steder. Hvorfor kan I ikke åbne Danmark, også for os andre? Jeg tror, det er til jeres eget bedste. Jeg tror, I trænger.

Kære danske arkitekter, overrask os, lad os se noget nyt, lad os se noget sensuelt som 7'ens ryg, noget taktilt som Grundtvigs Kirkes murværk. I skal turde at gøre det, som først kan virke stygt, men som til sidst bliver så meget smukkere!

Eller måske I behøver hjælp til at se det? Vi sidder skam klar her mod nord...

Med broderlig hilsen
Einar Jarmund

Partner i Jarmund / Vigsnaes AS
Arkitekter MNAL i Oslo.
www.jva.no

HOLLAND

Lucassen Steengoed
Beatrixstraat 15
NL-7075 AR Etten
T: +31 (0)315 32 59 80
F: +31 (0)315 34 09 92

NORGE

MurDirekte as
Grefsenveien 73
Ph. 154 Grefsen, N - 0409 Oslo
T: +47 2339 2010
F: +47 2339 2013

SVERIGE

Kakel & Tegel AB
Box 232
SE - 201 22 Malmö
T: +46 (0)40 611 11 46
F: +46 (0)40 611 11 28

MP Material
Strandrågsvägen 9
SE - 434 94 Vallda-Sandö
T: +46 (0)31 99 45 90
F: +46 (0)31 99 45 40

TYSKLAND

Reinhard Baasch
Am Sportplatz 13
D - 24797 Breiholz
T: +49 (0)4332 1482
F: +49 (0)4332 99 20 13

Hartmut Reimann
An der Fähre 11
D-18273 Güstrow
T: +49 (0)3843 33 34 57
F: +49 (0)3843 33 34 57

Stephan Baasch
Am Sportplatz 26
D-24797 Breiholz
T: +49 (0)4332 99 61 22
F: +49 (0)4332 99 61 24

JA TAK

Send mig venligst

- ☐ Katalogmateriale vedr. Petersen Tegl
☐ Materiale vedr. Apentex produkter
☐ Magasinerne PETERSEN 7-13
☐ Opret mig venligst som abonnent på magasinet PETERSEN

Jeg vil gerne reservere plads til et besøg på Petersen's Teglværksted

- ☐ Jeg kan bedst afse tid i perioden _____
☐ Ring mig venligst op herom

- ☐ Jeg ønsker konsulentbesøg

Firmanavn _____
Att. person _____
Adresse _____
Postnr. _____ By _____
Telefon _____ Fax _____

Send kuponen eller fax den til **7444 0434**

Sendes ufrankeret
Modtageren
betaler portoen

Petersen Tegl A/S
Nybølhorvej 14
+++0413+++
DK-6310 Broager

Udgiver

Petersen Tegl Egernsund A/S
T: +45 7444 1236
F: +45 7444 0434
E: info@petersen-tegl.dk
www.petersen-tegl.dk

Redaktion

Arkitekt MAA
Annette Petersen

Totalproduktion

Sabroe Media ApS
T: +45 3526 1611
E: info@sabroemedia.dk
www.sabroemedia.dk

Grafisk design

ZangenbergDesign

Tryk

Clausen Offset A/S

Oplag distribueret

Danmark og Norge:	9.621	ex
Tyskland, inkl. Berlin:	31.750	ex
Internt:	6.621	ex
Totalt trykoplæg:	48.000	ex

Distribution

Post Danmark A/S
Posten Norge AS
Deutsches Architekten Blatt

Foto

Tom Jersø
Henrik Kastenskov
Jörgen Schmidt
Weber Furniture
Bjørk & Maigaard
Mijntje Wismann
gmp Architekten
Andreas Heller Architekten
Hasse Traberg Andersen
Klaus Frahm

Nils Petter Dale
Peter Jørgensen
Oliver Heissner
Søren Petersen
Amit Shabi
Denis J. de Haan
Erik Recke
Karsten Hviid
Poul Ib Henriksen